

savED

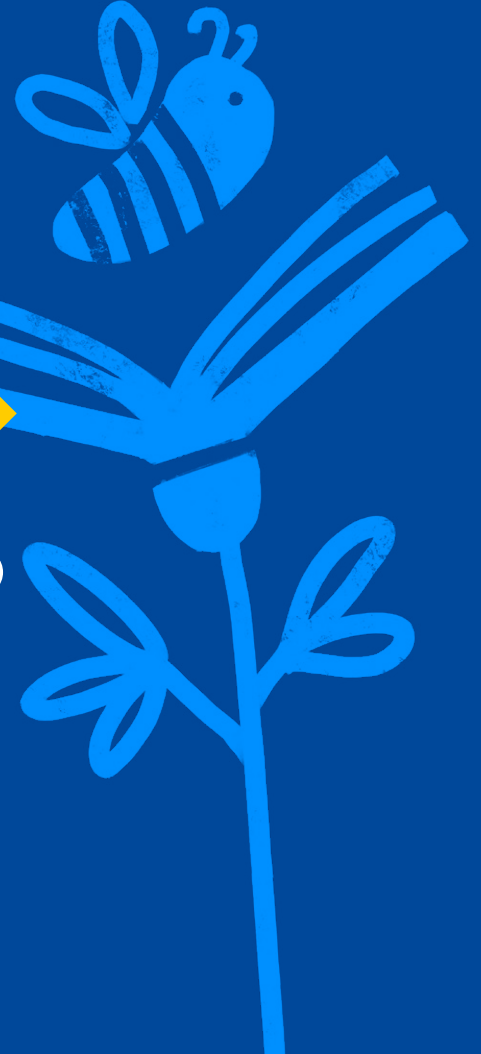
VOX
POPULI
AGENCY

U LEAD
З ЄВРОПОЮ

ВІЙНА ТА ОСВІТА.

2 РОКИ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ
КИЇВ, 2024

MINISTRY OF
FOREIGN AFFAIRS
OF DENMARK

SLOVENIA
AID & PARTNERSHIPS

Міністерство
цифрової трансформації
України

МІНІСТЕРСТВО
ВІДНОВЛЕННЯ

ЦЕЙ ЗВІТ БУВ ПІДГОТОВЛЕНИЙ ЗА ПІДТРИМКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ І ЙОГО ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ НІМЕЧЧИНИ, ПОЛЬЩІ, ДАНІЇ ТА СЛОВЕНІЇ.

ЗМІСТ ЦЬОГО ЗВІТУ Є ВИКЛЮЧНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ЙОГО АВТОРІВ ТА НЕ ОБОВ'ЯЗКОВО ВІДОБРАЖАЄ ПОЗИЦІЮ ПРОГРАМИ «U-LEAD З ЄВРОПОЮ», ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ І ЙОГО ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ НІМЕЧЧИНИ, ПОЛЬЩІ, ДАНІЇ ТА СЛОВЕНІЇ.

Зміст

ВСТУП	4
ДОСЛІДНИКИ Й ДОСЛІДНИЦІ, ЕКСПЕРТИ ТА ЕКСПЕРТКИ	8
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ	9
МЕТОДОЛОГІЯ ОПИТУВАННЯ	11
УЧАСНИКИ Й УЧАСНИЦІ ОПИТУВАННЯ	12
ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ	13
РОЗДІЛ I. БАЗОВА ІНФОРМАЦІЯ ПРО РЕСПОНДЕНТІВ ТА РЕСПОНДЕНТОК	26
РОЗДІЛ II. ДОСВІД НАВЧАННЯ В ПОПЕРЕДНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ (2022-2023 РОКИ)	28
II.1 Місцезнаходження школи та формат навчання	28
II.2 Успішність навчання	29
II.3 Як учительство й адміністрація оцінюють освітні втрати через вторгнення	32
II.4 Підтримка учнівства в опануванні освітнього матеріалу	33
II.5 Задоволеність комунікацією в освітньому процесі	35
II.6 Основні бар'єри / проблеми в навчанні	36
II.7 Навантаження освітянства. Виклики в організації освітнього процесу	38
РОЗДІЛ III. ОЧІКУВАННЯ ВІД НАВЧАННЯ В НАСТУПНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ (2023-2024 РОКИ)	42
III.1 Сфера освіти у громаді очима місцевої влади	42
III.2 Формат навчання, наявність укриття, техніки й інтернету в учителів та вчительок	46
III.3 Оцінка школи за окремими критеріями	48
III.4 Потреба учнівства в підтримці під час навчання	50
III.5 Очікування щодо успішності навчання	51
III.6 Основні бар'єри / проблеми в навчанні	52
III.7 Виклики в організації освітнього процесу	53
III.8 Потреба вчителів та вчительок у підтримці	55
РОЗДІЛ IV. ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН УЧНІВСТВА Й ОСВІТЯНСТВА	57
IV.1 Самопочуття учнівства й освітянства	57
IV.2 Психологічна підтримка	59
РОЗДІЛ V. ПЕРСПЕКТИВИ І ПЛАНИ НА МАЙБУТНЄ	61
V.1 Фактори успіху в навчанні	61
V.2 Плани учнів та учениць на майбутнє	62
V.3 Імовірність вступу до вишів після школи	64
V.4 Рівень оптимізму щодо майбутнього України та бажання жити далі в Україні	66
ВИСНОВКИ	67

Вступ

З першого дня повномасштабного вторгнення Російська Федерація веде війну проти української освіти. За два роки окупанти знищили або пошкодили більше ніж кожну десятку школу в Україні. Руйнування освітньої інфраструктури, вимушене переселення призводять до втрати українськими дітьми доступу до освіти як до базового й фундаментального права. Діти стрімко втрачають знання, та, чи не найгірше, через тривалу відсутність спілкування з однолітками та педагогами, вони втрачають базові навички комунікації, взаємодії та опиняються в ситуації критично обмеженої соціалізації. Про це кажуть респонденти цього дослідження, і водночас те саме підтверджують результати аналізу успішності учнів.

Та попри все освіта в Україні живе та навіть в умовах війни намагається відновлюватись. Школи шукають способи забезпечити безперервність освітнього процесу, а громади шукають фінансування на відбудову постраждалої інфраструктури, облаштування укриттів та забезпечення учнів та вчителів гаджетами для дистанційного навчання і роботи.

Місія міжнародного благодійного фонду savED — допомагати громадам, що постраждали від війни, відновлювати доступ до освітніх активностей. Наша команда допомагає з інфраструктурними та "софтовими" рішеннями. Окрім цього, ми намагаємось якомога гучніше говорити про цей бік війни — Росія нищить українську освіту не випадково, а дуже свідомо та цинічно, бажаючи знищити

людський капітал України. Відтак адвокація, лобювання підтримки освіти також є частиною нашої діяльності.

У цьому дослідженні ми спробували знайти відповіді на питання, як працюють школи в умовах війни, як відновлюється та чи відновлюється взагалі освіта в громадах, які постраждали від війни, а також які потреби вони мають сьогодні, після двох років повномасштабного вторгнення.

АННА НОВОСАД

Співзасновниця Міжнародного благодійного фонду savED, Міністерка освіти і науки України (2019-2020)

КОНТЕКСТ

Експерти з питань міжнародного права зазначають, що війна Російської Федерації на території України має ознаки геноциду нації¹. За час повномасштабного вторгнення російських військ сфера освіти як фундаментальна частина соціально-гуманітарного і людського капіталу в Україні зазнала значних втрат. Вже є очевидним, що ворог веде війну, зокрема, проти української освіти. Цілеспрямоване знищення об'єктів освітньої інфраструктури та неможливість для дітей повноцінно навчатися внаслідок обстрілів, смерті вчителів та вчительок, учнів та учениць, перерви в навчанні через блекаути й повітряні тривоги, переміщення людей або тимчасова окупація територій, — усе це постає як складові знищення росіянами ідентичності українського народу. **За даними Міністерства освіти і науки України, станом на грудень 2023 року від бомбардувань та обстрілів постраждали 3798 шкіл, 365 із них повністю зруйновано**². Це означає, що як мінімум учні та учениці зруйнованих шкіл мали змінити заклад освіти; можливо, вони перемістилися в інші громади або регіони. Це також означає, що громади, в яких постраждали ЗО, мають віднайти ресурси для їх відновлення, щоби знову надати дітям доступ до освіти.

Якщо до повномасштабного вторгнення в контексті освітніх втрат ішлося перш за все про якість дистанційного навчання і забезпечення рівного доступу до нього дітей, які належать до різних соціальних груп, то освітні втрати під час повномасштабного вторгнення мають набагато ширший спектр — це і питання безпеки, і наявності інфраструктури, технічних і кадрових можливостей забезпечити освітній процес у громадах, і психологічне становище педагогів, педагогинь і представників учнівства, і плани дітей, які завершують навчання у школах, продовжувати освіту далі.

Проведене ще у 2020 році дослідження Організації економічного співробітництва і розвитку засвідчило, що учні й учениці, які мали перерви в навчанні (через закриття шкіл), мають у перспективі протягом життя нижчий дохід, ніж у тих, хто мав можливість навчатися без перерви, — в дослідженні йшлося щонайменше про 2,6% втрат у доході протягом кар'єри. Але чим довше діти не мали доступу до навчання, тим більшими можуть бути втрати в майбутньому³. У довгостроковій перспективі для держави може йтися про зниження економічних показників і розвитку в цілому — так, до кінця століття можна прогнозувати зниження ВВП та інші негативні наслідки. Інше дослідження, проведене Світовим банком, засвідчує, що перерва в навчанні загальною кількістю 20 тижнів знизить результати в навчанні приблизно на один навчальний рік⁴. **Дослідження ДСЯО**, проведене у 2022 році, у свою чергу, ілюструє безпрецедентні

¹ «Незалежний правовий аналіз порушень Російською Федерацією Конвенції про геноцид в Україні та необхідність запобігання» (An Independent Legal Analysis of the Russian Federation's Breaches of the Genocide Convention in Ukraine and the Duty to Prevent) Звіт Інституту New Lines і Центру з прав людини Рауля Валленберга. Джерело: <https://newlinesinstitute.org/rules-based-international-order/genocide/an-independent-legal-analysis-of-the-russian-federations-breaches-of-the-genocide-convention-in-ukraine-and-the-duty-to-prevent/>

² Дані порталу «Освіта під загрозою» <https://saveschools.in.ua/>

³ «Економічний вплив освітніх втрат» (OECD Education Working Papers No. 225. The economic impact of learning losses). 2020, с. 10. Джерело: https://www.oecd-ilibrary.org/education/the-economic-impacts-of-learning-losses_2198d74-en

умови, в яких відбувалось навчання дітей у першій половині 2022/2023 навчального року: лише 15% закладів освіти працювали очно, 33% — дистанційно, 51% — змішано, поєднуючи очне та дистанційне навчання; за оцінками вчителів та вчительок, близько 30% учнівства не мали постійного доступу до освітнього процесу в умовах війни⁵.

Додаткової актуальності дослідження набуває й у світлі результатів дослідження PISA, презентованого у грудні 2023 року⁶. Зокрема, це дослідження дає надійне поле для інтерпретацій причин (а в подальшому — пошуку шляхів подолання освітніх втрат), адже містить широкий спектр змістовної інформації щодо причин нерівності в доступі до освіти учнів та учениць під час війни в Україні, зафіксованих у дослідженні PISA-2022.

Зокрема, **дослідження PISA-2022** вкотре виявило різницю в успішності між учнівством із міської та сільської місцевостей: учні й учениці із сільської місцевості «відстають» від своїх однолітків із великих міст у читанні майже на п'ять років, у природничо-наукових дисциплінах — на чотири, а з математики — на понад чотири з половиною роки навчання. І хоча частково цю нерівність можна пояснити соціально-економічними чинниками, у нашому дослідженні можна виявити додаткові фактори умов навчання, які прямо впливають на ситуацію з успішністю.

В цьому дослідженні автори й авторки спробували подивитися на освітні втрати як на комплексне явище, яке в підсумку кумулятивно впливає із попередніх періодів (саме тому окрему увагу приділено вивченню досвіду попереднього навчального року). Але комплекс викликів, пов'язаних з освітою під час війни, вплине на можливості збереження соціально-гуманітарного капіталу країни і після завершення війни. В цілому сьогодні освітні втрати розглядаються як складова системи освіти, хоча експерти і схильні трактувати їх у ширшому розумінні як позбавлення дітей можливості всебічного розвитку⁷ і відповідно як непересічний виклик для повоєнної відбудови України. У соціологічному дослідженні неможливо відійти від статистичних показників, і їх потрібно вивчати, щоб розуміти масштаби тих чи інших проблем і тренди. Водночас за цифрами важливо бачити історії реальних людей і громад, які сьогодні намагаються вистояти і зберегти освіту для того, щоб їхні міста й села мали майбутнє. Тому результати кількісного опитування варто розглядати разом із даними якісного компоненту — дослідження практик відновлення освіти у громадах.

Це дослідження стане в нагоді як управлінцям і фахівцям у сфері освіти, так і представникам міжнародних організацій, спільноти донорів і громадянського суспільства. Воно допомагає ширше подивитися на питання освіти під час війни і визначити його як пріоритетне з точки зору відновлення, національного розвитку й розвитку людського капіталу в громадах України.

⁴ «Чим довше учні поза школою, тим менше вони знають» (The Longer Students Were Out of School, the Less They Learned. Policy Research Working Paper 10420). Світовий Банк 2023, с. 10.

⁵ «Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2022/2023 навчальному році» ДСЯО за підтримки SURGe. 2023, с. 7.

⁶ Результати міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022. Джерело: Міністерство освіти і науки України. <https://mon.gov.ua/ua/news/rezultati-mizhnarodnogo-doslidzhennya-yakosti-osviti-pisa-2022>

⁷ Див. «Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки і шляхи подолання». УЦОЯО 2023 р. с. 7.

ПРО ДОСЛІДЖЕННЯ

Соціологічна агенція Vox Populi провела на замовлення Благодійного фонду savED в межах проєкту «Надання освітніх послуг в умовах війни в Україні» за підтримки Програми «U-LEAD з Європою» дослідження думок учнів та учениць, батьків, педагогів та педагогинь, представників та представниць шкільних адміністрацій та місцевої влади щодо проблем і викликів організації навчального процесу під час повномасштабної війни в Україні та практик і досвіду організації навчання дітей у різних (зокрема прифронтових) громадах.

Дослідження складається з двох частин — репрезентативного загальнонаціонального опитування, а також вивчення практичних кейсів громад щодо налагодження доступу до освіти у громадах, розташованих відносно близько до лінії фронту. У репрезентативному дослідженні взяли участь учні та учениці (віком 14+), батьки, педагоги й педагогині, представники та представниці адміністрацій закладів освіти та органів місцевого самоврядування, які компетентні відповісти на запитання щодо стану освіти у громаді. **Загалом було опитано 1397 учнів та учениць, 1288 батьків, 1141 педагога й педагогиню, 146 представників**

та представниць шкільних адміністрацій, 64 представники й представниці органів місцевого самоврядування в усіх областях України⁸.

У межах вивчення кейсів (практик) організації доступу до освіти дітей у громадах дослідники та дослідниці обрали 15 громад із Дніпропетровської, Запорізької, Київської, Миколаївської, Сумської, Харківської та Чернігівської областей. У кожній громаді було проведено по 7-9 глибоких інтерв'ю з місцевою владою, батьками та учнями й ученицями, а також з освітянами й освітянками (директорами й директорками шкіл, учителями й учительками). Усі громади, досвід яких вивчався під час дослідження, мали або мають руйнування освітньої інфраструктури, зазнали або зазнають систематичних обстрілів. Окремі громади мали досвід перебування під окупацією і були звільнені ЗСУ у 2022 році. Кожен випадок і досвід стійкості громади під час війни унікальний, але дослідники й дослідниці розглянули їх крізь призму потреби дітей в освіті і знайшли точки перетину цих досвідів, які можуть вказати на способи допомогти цим громадам відновити доступ до освіти тепер і відбудувати освіту в майбутньому.

Це дослідження було проведене за підтримки Європейського Союзу і його держав-членів Німеччини, Польщі, Данії та Словенії. Зміст цього матеріалу є виключною відповідальністю його авторів та не обов'язково відображає позицію Програми «U-LEAD з Європою», Європейського Союзу і його держав-членів Німеччини, Польщі, Данії та Словенії.

⁸ Теоретична похибка вибірки кількісного опитування (з довірою ймовірністю 95% та без урахування дизайн-ефекту) становить 2.6% для учнівства, 2.7% для батьків, 2.9% для педагогів та педагогинь, 8% для представництва шкільних адміністрацій, 12.2% для представництва ОМС. Польовий етап дослідження був проведений протягом вересня-жовтня 2023 року.

Дослідники та дослідниці, експерти й експертки:

**VOX
POPULI
AGENCY**

ОЛЬГА ЖМУРКО

розробка методології дослідження, аналіз даних, керівниця агенції Vox Populi

ВАЛЕРІЯ ЯКУШКО

модерування інтерв'ю, аналіз даних, провідна дослідниця агенції Vox Populi

АРТЕМ ЗАКОТЮК

модерування інтерв'ю, аналіз даних, дослідник агенції Vox Populi

НАТАЛІЯ ЛИШТВА

організація збору даних, менеджерка досліджень агенції Vox Populi

КАТЕРИНА СКРИПКА

організація збору даних, менеджерка досліджень агенції Vox Populi

КАТЕРИНА МІНЯЙЛО

програмування інструментів опитування, обробка даних, дослідниця агенції Vox Populi

ОЛЬГА ТІПІКІНА

модерування інтерв'ю, аналіз даних

savED

АННА НОВОСАД

співзасновниця благодійного фонду savED, Міністерка освіти і науки України (2019–2020)

ОЛЕНКА СЕВЕРЕНЧУК

директорка Міжнародного благодійного фонду savED

АННА ПУЦОВА

співзасновниця, керівниця регіонального розвитку Міжнародного благодійного фонду savED

АНАСТАСІЯ ОНАТІЙ

керівниця напряму змісту освіти Міжнародного благодійного фонду savED

ЛІЛІЯ ДРОЗДИК

керівниця комунікаційного напряму Міжнародного благодійного фонду savED

МАРІЧКА СІВЧЕНКО

комунікаційна менеджерка Міжнародного благодійного фонду savED

Список скорочень і термінів

ВПО	—	Внутрішньо переміщені особи
ДСЯО	—	Державна служба якості освіти України
ЗО	—	Заклад освіти
ЗЗСО	—	Заклад загальної середньої освіти
ОМС	—	Органи місцевого самоврядування
ООП	—	Особливі освітні потреби
ТГ	—	Територіальна громада
МОН	—	Міністерство освіти і науки України
НУО	—	Неурядова організація
УЦОЯО	—	Український центр оцінювання якості освіти

Адміністрація закладу освіти — директор(к) и, заступники/-ці директорів/-ок закладів загальної середньої освіти, які брали участь в опитуванні; в тексті також використовується термін «керівники закладів освіти».

Батьки учнів та учениць — батьки або офіційні опікуни/-ки учнів та учениць закладів освіти, які брали участь у дослідженні.

Внутрішньо переміщена особа — це громадянин/-ка України, іноземець/-ка або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройної агресії Росії проти України, тимчасової окупації та інших явищ або надзвичайних ситуацій⁹.

Прифронтові території — в межах цього дослідження регіони розподілено таким чином: Захід — Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька області; Центр / Північ — м. Київ, Вінницька, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Черкаська, Чернігівська області; прифронтові області — Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Миколаївська, Одеська, Сумська, Харківська, Херсонська області. Як зазначається у звіті, до прифронтових областей включено Сумську область, оскільки тут через постійні обстріли ситуація відмінна від інших областей, які умовно належать до Центру / Півночі.

⁹ Джерело — довідково-інформаційна платформа правових консультацій «WikiLegalAid».

Чернігівська, Київська, Житомирська (інші північні) включено в Центр / Північ, оскільки інтенсивність обстрілів менша в тому числі й через адміністративно-територіальні особливості громад, які межують із російським кордоном. Назва «прифронтові області» у звіті несе відповідний аналітичний зміст — у тексті відділяється зона найбільшого ризику і підкреслюється це значення, на відміну від більш нейтрального терміна Південь / Схід.

Заклад освіти — в цьому документі це заклади загальної середньої освіти — школи, початкові школи, гімназії, ліцеї, які забезпечують здобуття початкової, базової середньої або повної загальної середньої освіти. До вибірки дослідження увійшли заклади загальної середньої освіти I-III ступенів.

Освітні втрати — втрати в навчанні, пов'язані з когнітивними навичками учнів/-ць, прогалинами у знаннях, недосягненням очікуваних результатів навчання, визначених освітніми програмами, тощо. У ширшому сенсі освітні втрати можна розуміти не лише як втрату (забування) попередніх досягнень у навчанні, але і як недоотримання або недосягнення результатів у навчанні, які могли бути потенційно досягнуті за інших умов. Поняття освітніх втрат включає або може означати «втрати в освіті», «навчальні втрати», «прогалини в навчанні», «навчальні прогалини», «освітні розриви» і т. д. В даному звіті цей та інші терміни вживаються в широкому сенсі в контексті втрати можливостей для всебічного розвитку учнів/-ць у кризових умовах, до яких також належать і воєнні дії на території країни¹⁰.

¹⁰ «Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки і шляхи подолання». УЦОЯО 2023 р.

Органи місцевого самоврядування (ОМС) — у межах дослідження це категорія респондентів/-ок, які представляють органи місцевої влади і є компетентними в питаннях організації освітнього процесу в громаді (заступники/-ці голів ОГ з профільних питань, керівники/-ці або заступники/-ці керівників/-ць місцевих управлінь освіти).

Педагоги та педагогині, вчителі та вчительки, вчительство — члени та членкині педагогічних колективів закладів освіти, які увійшли до вибірки дослідження і які займаються викладацькою або виховною діяльністю.

Учні та учениці, учнівство — мають на увазі діти віком старше 14 років, які навчаються в закладах освіти, включених у вибірку дослідження.

Методологія опитування

Для проведення дослідження було розроблено стратифіковану випадкову вибірку шкіл. Так, для кожного регіону України (а всередині регіону — окремо для міських і сільських населених пунктів) пропорційно до кількості учнів та учениць визначалося, скільки шкіл має бути відібрано. Загалом було відібрано 120 шкіл у всіх регіонах України.

У рамках відібраних шкіл проводилося опитування учнів та учениць, батьків, учителів та вчительок, представництва адміністрацій. Також на базі шкіл із вибірки було відібрано відповідні громади, де проведено опитування з профільними представниками та представницями органів місцевого самоврядування. **Опитування проводилося методом заповнення онлайн-опитувальника (запрограмованого у програмному забезпеченні KoVo Tools) (CAWI — computer-assisted web interviews).** Для кожної групи розроблено окремий опитувальник.

Польовий етап дослідження тривав протягом вересня-жовтня 2023 року. **Загалом було опитано 1397 учнів та учениць, 1288 батьків, 1141 педагога й педагогиню, 146 представників та представниць шкільних адміністрацій, 64 представники та представниці ОМС.** Отримані масиви для кожної групи були статистично опрацьовані та підготовлені для аналізу.

Теоретична похибка вибірки (з довірчою ймовірністю 95% та без урахування дизайнефекту) становить 2,6% для учнів та учениць, 2,7% для батьків, 2,9% для педагогів та педагогинь, 8% для представників та представниць шкільних адміністрацій, 12,2% для представників та представниць ОМС.

Учасники й учасниці опитування

Респонденти й респондентки всіх п'яти груп досить рівномірно представляють (за місцем розташування школи) три макрорегіони України: **30-32% залежно від групи представляють Захід, 33-38% — Центр / Північ, 33-36% — прифронтові області.** Також серед учнів та учениць, батьків, учительства, представників та представниць адміністрацій близько 71% мешкають у містах, близько 29% — у селах і селищах.

87% учнів та учениць проживають у тому ж населеному пункті, де розташована школа (показник нижче у прифронтових областях). Ще 7% проживають в іншому населеному пункті України (з них половина — в тій же області). Решта 6% учнів та учениць перебувають за кордоном.

Серед учнів та учениць загалом 83% не є ВПО, крім цього 1% повідомили, що хоча вони й переїхали, але не через вторгнення. Водночас частка внутрішньо переміщеного учнівства становить 10% (плюс 6% учнів та учениць перебувають за кордоном). Серед учнів та учениць шкіл, розташованих у прифронтових областях, 20% є ВПО.

Основні результати опитування

ДОСВІД НАВЧАННЯ В ПОПЕРЕДНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ (2022-2023 РОКИ)

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Абсолютна більшість учнівства (87% за словами самих опитаних учнів та учениць і 89% за словами опитаних батьків) протягом 2022-2023 років навчалася винятково в тій же школі, де й тепер (із вересня 2023 року). Йдеться про абсолютну більшість випадків навчання в цьому ж населеному пункті онлайн або офлайн, але незначною мірою це може бути й навчання в тій же школі з-за кордону. Навчалися винятково в іншій школі України — 7%.

Разом із цим 6% учнів та учениць стверджують, що вони поєднували навчання у школі в Україні (майже завжди мова про нинішню школу) та за кордоном. Частка учнів

та учениць, які в 2022-2023 роках училися винятково за кордоном, а тепер навчаються в Україні, становить 1%.

Серед учнівства значна частка як тих, хто навчався переважно або завжди очно (44%), так і тих, хто переважно або завжди навчався дистанційно (39%). Ще 16% навчалися рівною мірою дистанційно та очно. Якщо на Заході, за словами учнів та учениць, 64% навчалися переважно або завжди очно, то в Центрі / Півночі таких 43%, а в прифронтових областях — 14%. Водночас частка тих, хто навчався переважно або завжди дистанційно, зростає від 12% на Заході до 37% у Центрі / Півночі і до 81% у прифронтових областях.

БАР'ЄРИ В НАВЧАННІ

Учнівство, батьки, педагоги й педагогині, представники та представниці адміністрації по-різному бачать джерела основних бар'єрів у навчанні. Серед усіх груп справді найбільше респондентів та респонденток говорили (і це об'єднує всі групи) про повітряні тривоги.

Хоча якщо серед учнівства й батьків про це говорили 47% та 51% відповідно, то серед педагогів та педагогинь і представництва адміністрацій акцент на цьому був значно вищий — відповідно 75% і 87%.

Крім повітряних тривог, педагоги й педагогині також найбільш акцентували на умовно зовнішніх щодо себе факторах: 55% говорили про брак якісної техніки / інтернету, 54% — про брак зосередженості в самих учнів та учениць, 43% — про те, що учні й учениці нервувалися / відчували тривогу. Дуже близькі оцінки дали також представники й представниці адміністрацій.

Серед учнівства ж головними є такі пояснення (крім повітряних тривог): деякі предмети даються важче (44% проти 20% серед учительства), загалом предметів забагато (41% проти 8% серед учителів та вчительок), брак зосередженості (33% проти

54% серед учительства), відчуття тривоги / нервування (27% проти 43% серед учителів та вчительок), деякі вчителі та вчительки незрозуміло викладають (21% проти 2% серед учительства), мало часу на окремі предмети (19% проти 8% серед учителів та вчительок), брак техніки (17% проти 55% серед учительства). Серед батьків структура пояснень подібна до учнівської.

Опитані учениці частіше, порівняно з учнями, говорили про складнощі із зосередженням, про зовнішню кількість предметів, про почуття тривоги. Водночас хлопці частіше казали, що їм нічого не заважало вчитися.

НАВАНТАЖЕННЯ НА ОСВІТЯН ТА ОСВІТЯНОК

44% педагогів та педагогинь і 47% представництва адміністрацій зазначають збільшення робочого навантаження порівняно з періодом до 24 лютого 2022 року (про зменшення говорять 12% і 5% відповідно, про те, що нічого не змінилося, — 44% і 48%). Основні причини збільшення навантаження, за словами педагогів та педагогинь: більше часу на підготовку до уроків у змішаному / дистанційному форматі, необхідність виділяти час на психоемоційну підтримку учнів та учениць, додаткове навантаження через безпекові виклики, зниження власної продуктивності через психоемоційний стан.

Більшість педагогів і педагогинь та представництва адміністрацій до основних викликів (серед наведеного переліку) зараховують перебої з електропостачанням (82% серед педагогів та педагогинь і 86%

серед представництва адміністрацій) і відсутність живого спілкування (відповідно 61% і 65%). Також до важливих і поширених викликів варто зарахувати відсутність постійного доступу до інтернету в педагогів та педагогинь (40% і 39%) і брак технічних засобів (25% і 33%; проте в цьому випадку є різниця між міськими і сільськими школами — серед учителів та вчительок міських шкіл 20% кажуть про брак технічних засобів, а в сільських школах — 35%).

Крім зазначених вище викликів, значна частина педагогів та педагогинь і представництва адміністрацій також стикалися зі зниженням мотивації до навчання з боку учнівства (69% серед педагогів та педагогинь і 64% серед представництва адміністрацій) та невмінням учнів та учениць самостійно вчитися (відповідно 60% і 47%). Інші досить поширені ситуації: відсутність в учнів та

учениць доступу до інтернету (36% і 49%), незадовільний психологічний стан учнів та

учениць (20% і 20%), брак підтримки з боку батьків (19% і 18%).

АКАДЕМІЧНА УСПІШНІСТЬ, ОСВІТНІ ВТРАТИ

Учні й учениці, педагоги й педагогині, представники й представниці адміністрацій по-різному бачать динаміку успішності порівняно з періодом до вторгнення, причому педагоги й педагогині та представництво адміністрацій значно критичніші у своїх оцінках.

Більшість учителів та вчительок, представників і представниць адміністрації (відповідно 63% і 66%) говорять про погіршення успішності й лише 10% і 5% — про покращення (ще 27% і 29% не бачать змін). Серед учнів та учениць лише 21% говорять про погіршення успішності, при цьому 39% вважає, що їхня успішність покращилася (решта 40% стверджують, що змін не було). Серед батьків 30% відчувають погіршення успішності, а 24%, навпаки, бачать її покращення (не бачать змін 46%).

І на Заході, і в Центрі / Півночі, і в прифронтових областях оцінки серед учнівства щодо зміни успішності після 24 лютого 2022 року подібні. Так, на Заході про погіршення говорять 36%, у Центрі / Півночі — 37%, у прифронтових областях — 43%. Крім цього, немає істотних відмінностей між містами й селами. Серед батьків також відповіді досить близькі незалежно від регіону, типу населеного пункту і статі дитини.

Попри критичний погляд учительства та представництва адміністрацій на динаміку успішності, 61% серед перших і 65% серед других скоріше або повністю задоволені

освітніми успіхами учнів та учениць (хоча з них повністю задоволені — 18% і 21%). Ще 38% і 34% задоволені середньою мірою, а незадоволені лише 1%. **Задоволеність успіхами на подібному (до вчительства) рівні й серед батьків (57%), і серед дітей (61%)**

У випадку вчителів та вчительок у регіональному вимірі різниці майже немає, проте більша задоволеність простежується серед учительства міських шкіл — 65% проти 51% серед у сільських школах.

Серед дітей, які не повністю задоволені своїми успіхами, найбільше пояснювали це особистісними рисами, як-от проблемами з мотивацією, лінощами тощо (30%). Крім цього, 10-15% учнів та учениць наводили такі пояснення: забагато предметів, деякі предмети даються важче, дистанційний формат навчання, повітряні тривоги. **При цьому значно менше дітей критикували якість викладання чи згадували технічні проблеми.**

Батьки ж, у першу чергу, незадоволеність успіхами дітей пояснюють дистанційним форматом навчання (30%). Далі (12-19%) говорять про повітряні тривоги, проблеми з мотивацією та інші особистісні риси, війну / ситуацію в країні, неякісне викладання окремими вчителями та вчительками.

Водночас педагоги й педагогині, представництво адміністрацій вирізняються значно вищим акцентом (ніж учнівство чи батьки) на особистісних рисах дітей, особливо на

мотивації / здатності докладати зусиль для навчання. Так, цю причину наводять 54% педагогів та педагогинь і 47% представництва адміністрацій. Наступною причиною називають дистанційний формат навчання (відповідно 17% і 27%). Серед представників та представниць адміністрації також 17% говорили про вимкнення електроенергії. Інші пояснення наводилися рідше.

Думки учительства та представництва адміністрацій розділилися щодо оцінки освітніх втрат. Так, 50% педагогів та педагогинь і 51% представництва адміністрацій вважають, що втрат не було або

вони були незначні (більше тих, хто говорить про незначні втрати). Водночас стільки ж або майже стільки ж кажуть про деякі або значні освітні втрати (хоча з них про значні втрати говорять 10% педагогів та педагогинь і 8% представництва адміністрацій).

Окремо варто зазначити, що частка педагогів та педагогинь, які говорять про деякі чи значні освітні втрати, істотно не відрізняється залежно від регіону (44-53%). Проте є різниця залежно від типу населеного пункту: серед учительства з міст 46% говорять про деякі або значні втрати, а в селах — 58%.

ПІДТРИМКА В НАВЧАННІ

75% учнів та учениць не заперечили, що мають певні прогалини у знаннях. Якщо їх брати за 100%, то чверть таких учнів та учениць (27%) стверджують, що жодної допомоги від учителів та вчительок вони не отримували. 40% учнів, які мають прогалини, говорили про додаткові завдання, відеоматеріали для самостійної роботи, 24% — про індивідуальні та групові консультації, 22% — про додаткові навчальні заняття, 18% — що вчитель або вчителька запропонували попрацювати з іншими учнями й ученицями, які цю тему засвоїли.

Серед педагогів та педагогинь 94% не заперечили, що в них є учні з прогалинами в знаннях. Хоча лише 1% серед таких педагогів та педагогинь нічого не пропонували для підтримки, а більшість не лише давали додаткові завдання / матеріали, а і проводили (за їхніми словами) групові та індивідуальні консультації.

Серед учнів та учениць 74% задоволені своєю комунікацією з педагогами й педагогинями у школі. Ідентичні оцінки серед батьків щодо їхньої власної комунікації з учителями та вчительками, а також комунікації їхніх дітей з учителями й учительками. Серед самого учительства 80% задоволені комунікацією з батьками, хоча при цьому частка тих, хто задоволений ставленням батьків до навчання своїх дітей, — 64%. При цьому майже всі педагоги й педагогині (94%) задоволені комунікацією як усередині колективу, так і з адміністрацією школи. Серед представництва адміністрацій 78% задоволені комунікацією з батьками, хоча при цьому 61% задоволені ставленням батьків до навчання дітей. Щодо інших рівнів, то 95% представників та представниць адміністрацій задоволені комунікацією з учителями й учительками, а 83% задоволені комунікацією з місцевою владою.

ПІДТРИМКА УЧНІВСТВА В ОПАНУВАННІ ОСВІТНЬОГО МАТЕРІАЛУ В ПОПЕРЕДНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

Лише близько половини учнів та учениць (44%) відповіли, що всі або більшість учителів та вчительок пропонували допомогу та підтримку в подоланні труднощів у навчанні. За словами третини учнів та учениць (31%), допомогу надавали

лише окремі вчителі та вчительки або взагалі ніхто. Прикметно, що 18% учнів та учениць узагалі не змогли відповісти на запитання: це радше свідчить, що допомога / підтримка не надавалися (щонайменше з погляду учнів та учениць). Подібні тенденції у відповідях можна бачити і серед батьків.

ОЧІКУВАННЯ ВІД НАВЧАННЯ В ПОТОЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ (2023-2024 РОКИ)

СФЕРА ОСВІТИ В ГРОМАДІ ОЧИМА ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ

За словами 80% опитаних представників ОМС, на початок нового навчального року школи у їхній громаді придатні для навчання (з них 55% говорять, що школи взагалі не зазнавали пошкоджень, а 25% — що пошкодження / руйнування були, але зараз школи вже придатні для навчання).

Водночас 20% відповіли, що частина шкіл непридатні для навчання. Ішлося в середньому про 6% таких шкіл у громаді¹¹.

Майже всі представники та представниці ОМС говорять, що в їхній громаді є як внутрішньо переміщені діти (найбільше — 61% — говорять про 1-5% внутрішньо переміщених учнів та учениць, ще 25% — про 6-10%), так і діти, які виїхали із громади (38%

опитаних говорять про 1-5% учнів та учениць, які виїхали, 33% — про 6-10%, а 27% — про понад 10%). Крім цього, 73% представників та представниць ОМС повідомляють і про вчителів та вчительок, які виїхали з громади. Загалом серед усіх опитаних 56% говорять, що 1-5% учителів покинули громади, 9% — що 6-10%, 8% — понад 20%.

Одним із ключових викликів для місцевої влади є питання залучення й доступу до ресурсів. Міркуючи про залучення ресурсів на відновлення шкіл і доступу до освіти, переважна більшість представників та представниць ОМС (72%), де є пошкоджені / зруйновані школи, говорять про залучення на відбудову коштів бюджету області. Наступні

¹¹ Проте є чотири випадки, де дуже істотну частку шкіл визначено як непридатні для навчання: Барвінківська громада (Харківська область) — 18%, Нікопольська громада (Дніпропетровська область) — 40%, Харківська громада (Харківська область) — 64%, Херсонська громада (Херсонська область) — 95%.

джерела — державний бюджет (38%) і допомога закордонних організацій (31%).

55% представників та представниць ОМС вважають скоріше або повністю достатнім рівень фінансування, хоча з них лише 20% вважають його повністю достатнім. Утім, недостатнім фінансування вважають лише 6%. Решта 39% вважають рівень фінансування середнім. Разом із цим представники й представниці ОМС дають скоріше помірковані прогнози щодо залучення додаткових коштів упродовж наступних 12 місяців. Так, 63% середньо оцінюють шанси на це. Скоріше оптимістичні — 25%, хоча і з них лише 11% вважають, що вони скоріше або навіть точно зможуть залучити додаткові кошти.

ФОРМАТ НАВЧАННЯ

57% учнів та учениць говорять, що у 2023-2024 навчальному році в них буде очне навчання, 23% — дистанційне, 11% — змішане (майже всі інші не знають формату). За словами 82% учнів та учениць зі шкіл Заходу, навчання в них буде очним. У Центрі / Півночі — 73%, а в прифронтових областях — 18% (відповідно частка тих, хто говорить про дистанційне навчання, зростає з 1% на Заході й 4% у Центрі / Півночі до 61% у прифронтових областях).

62% учнів та учениць і 79% батьків вважають, що найбільш ефективно навчання — коли всі або переважна більшість занять відбуваються очно. Віддають перевагу дистанційному формату 21% учнів та учениць і 11% батьків (решта переважно — 16% і 18% — говорять

83% представників і представниць ОМС стверджують, що їхні громади для покращення навчання залучають ресурси і поза місцевим бюджетом. Найбільше опитаних говорять про закордонну допомогу (59%) та кошти бюджету області (53%). Далі йде допомога українських благодійних організацій (27%).

Більшість представників і представниць ОМС направили б додаткове фінансування на облаштування укриттів (69% зараховують це до трьох пріоритетів) та покращення матеріально-технічної бази шкіл (69%). Далі йдуть ремонт шкіл (44%), надання дітям пристроїв для навчання (27%), збільшення оплати вчителів та вчительок (22%), шкільний транспорт для дітей (20%), забезпечення всім необхідним дітей з ООП (19%).

про змішаний формат).

На ці дані можна дивитися й під іншим кутом зору: яка частка опитаних допускає принаймні певну кількість занять у дистанційному форматі. Так, для 53% учнів та учениць і 38% батьків буде цілком ефективно, якщо принаймні частина занять буде в дистанційному форматі.

При цьому якщо серед учнів та учениць Заходу і Центру / Півночі відповідно 73% і 69% кажуть, що їм більше підходить очне навчання, то у прифронтових областях таких 47%. Натомість у прифронтових областях 36% учнів та учениць віддають перевагу дистанційному навчанню (проти 12-14% в інших регіонах).

ГОТОВНІСТЬ ШКІЛ ДО НАВЧАННЯ В ПОТОЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ, КРИТЕРІЇ ЯКІСНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

НАЯВНІСТЬ УКРИТТЯ У ШКОЛАХ

На початок навчального року 78% учнів та учениць, 76% батьків, 82% педагогів та педагогинь і 77% представництв адміністрацій говорили про те, що в їхніх школах є укриття (при цьому істотна частка учнів та учениць і батьків — відповідно 10% і 9% — не володіють інформацією).

У прифронтових областях лише 61% учнівства говорить про наявність укриття (проти 87-88% в інших регіонах). Щоправда, 22% учнів та учениць не знають, чи є в школі укриття. Серед батьків у прифронтових областях також лише 58% говорять про наявність укриття, хоча ті ж 22% не володіють такою інформацією. Серед учителів та вчительок у прифронтових областях 65% говорять про наявність укриття.

НАЯВНІСТЬ ТЕХНІКИ Й ІНТЕРНЕТУ В ПЕДАГОГІВ ТА ПЕДАГОГІНЬ

89% учителів та вчительок мають швидкісний інтернет у закладі освіти, а 96% мають його вдома. 78% педагогів та педагогинь мають у закладі освіти робочий комп'ютер (хоча на Заході цей показник — 63%, у Центрі / Півночі — 90%, у прифронтових областях — 82%), а 90% мають комп'ютер вдома. Цікаво, що при цьому більше 25% педагогів та педагогинь і 33% представництв адміністрацій говорять про брак технічних засобів як один із викликів поточного навчального року.

НАСКІЛЬКИ ШКОЛА ВІДПОВІДАЄ ОКРЕМИМ КРИТЕРІЯМ

Респонденти й респондентки всіх груп практично не критикували школи та досить рідко говорили, що школа скоріше або зовсім не відповідає певному критерію. У випадку майже всіх критеріїв не більше 5% давали негативні оцінки (єдині винятки, варті згадки, — 15% учнів та учениць, 9% батьків / учительства та 14% представництва адміністрацій критично оцінили наявність гуртків і секцій, а також 10% учнів та учениць критично оцінили впевненість, яку школа дає їм стосовно майбутніх планів). Відповідно оцінки переважно були або нейтральні / середні, або позитивні. Якщо говорити про педагогів та педагогинь, представників та представниць адміністрацій, то серед цих груп опитаних за всіма критеріями домінують позитивні оцінки. У середньому 87% педагогів та педагогинь і 89% представництва адміністрацій вважають, що школа скоріше або повністю відповідає критеріям якісного закладу освіти. Відносно найменше задоволені педагоги й педагогині, представники й представниці адміністрацій гуртками / секціями (66% серед учителів та вчительок і 69% серед представництва адміністрацій), всім необхідним для дітей з ООП (відповідно 71% і 65%) і матеріально-технічною базою (77% і 74%). На запитання про інші критерії не менше 90% педагогів та педагогинь, представників і представниць адміністрацій відповіли, що школа скоріше або повністю їм відповідає. Зокрема, 94% педагогів і педагогинь та 99% представництва

адміністрацій кажуть про компетентних учителів та вчительок, 93% і 91% — про комфортні приміщення, 90-99% — про гарну атмосферу на всіх рівнях комунікації. Важливо, що в основному не менше половини педагогів та педагогинь, представників і представниць адміністрацій відповідали, що їхні школи повністю відповідають критеріям.

Учнівство та батьки дещо більш скептичні в оцінках, але й серед них більше половини відповіли, що школа скоріше або повністю відповідає критеріям (крім гуртків / секцій). Так, у середньому 66% учнівства та 66% батьків відповідали, що школа скоріше або повністю відповідає певному критерію. Відносно найбільш незадоволені й учні та учениці, і батьки секціями / гуртками — відповідно 47% і 48% дали позитивні оцінки (хоча серед батьків «лише» 39% позитивно оцінили наявність усього необхідного для дітей з ООП, якраз для цього критерію 46% батьків не змогли визначитися з думкою, тому насправді серед більш поінформованих домінують саме позитивні оцінки). Наступний для учнів та учениць момент для критики — упевненість у майбутньому (57%), а всі інші критерії позитивно оцінили 66-74%. Серед батьків після секцій / гуртків іде впевненість у майбутньому (67%) та компетентні вчителі та вчительки (68%), іншими ж критеріями задоволені 70-78%. Для цих двох груп частка повністю задоволених коливається переважно від третини до половини.

До певної міри особливою є позиція представників та представниць ОМС. З одного боку, якщо аналізувати відсоток тих, хто вважає, що школи скоріше чи повністю відповідають критеріям, то в середньому виходить 82% (з дещо більш критичним

поглядом на секції / гуртки, задоволення ООП та матеріально-технічну базу). Тобто погляди досить подібні на погляди педагогів та педагогинь чи представництва адміністрацій. З іншого боку, значно менше представників та представниць ОМС вважають, що школи повністю відповідають критеріям (у середньому залежно від критерію — 51%, тимчасом як серед педагогів і педагогинь, адміністрації показник у півтора раза вищий). Тобто представництво ОМС намагається демонструвати кращу картину (ніж учнівство чи батьки), проте у стриманіших тонах (ніж педагоги й педагогині чи адміністрація).

ОСНОВНІ БАР'ЄРИ В НАВЧАННІ ПОТОЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО РОКУ

Подібно до оцінок за попередній навчальний рік, педагоги й педагогині, представники й представниці адміністрацій більше акцентують на таких проблемах: брак зосередженості в учнів (61% серед педагогів та педагогинь і 54% серед представництва адміністрацій), постійні повітряні тривоги (60% і 72%), брак якісної техніки (39% і 46%, зокрема, в селах 50% учителів та вчительок говорять про брак якісної техніки), деякі предмети даються важче (30% і 24%), відчуття тривоги / нервування (29% і 35%). Водночас значно менше педагогів та педагогинь, представників та представниць адміністрацій говорять про такі проблеми, як надмір предметів, недостатня увага окремим предметам чи незрозуміле викладання окремими вчителями та вчительками.

Серед учнівства ж структура бар'єрів та акценти дещо відмінні. Так, відносно найбільше учнів та учениць говорять, що деякі предмети даються їм важче (44%) і

що предметів забагато (39%). Інші головні причини: постійні повітряні тривоги (30%), тривога / нервування (22%), мало часу для окремих предметів (22%), деякі вчителі та вчительки незрозуміло викладають (21%). Про брак якісної техніки говорять лише 10%. При цьому серед батьків структура бар'єрів досить подібна до структури, демонстрованої учнівством, тільки з більшим акцентом на повітряних тривогах.

Окремо варто звернути увагу на погляди представників та представниць ОМС, які в певних питаннях ближчі до поглядів учительства й адміністрації, в інших питаннях — до поглядів учнівства і батьків, а ще в деяких — відрізняються від усіх інших груп. Загалом же з погляду місцевої влади основні бар'єри такі: повітряні тривоги (75%), тривога / нервування (52%), брак якісної техніки (48%), брак зосередженості (31%), слабка матеріально-технічна база (30%), те, що деякі предмети даються важче (28%).

ОЧІКУВАНІ ВИКЛИКИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТЬОГО ПРОЦЕСУ З БОКУ ОСВІТЯНСТВА ПОТОЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО РОКУ

На думку педагогів та педагогинь, представників та представниць адміністрацій основними викликами на наступний навчальний рік є зниження мотивації учнівства до навчання (53% серед педагогів та педагогинь і 59% серед представництва адміністрацій), перебої з електропостачанням (48% і 63%), невміння учнівства самостійно вчитися (42% і 35%, зокрема, якщо серед учителів та вчительок у містах про цей виклик кажуть 39%, то в селах — 50%) і безпекові ризики (40% і 32%, гостріше у прифронтових

областях та містах).

Також досить багато опитаних говорили про психологічний стан учнів та учениць (28% і 39%, більше про проблему говорили в містах, де про це повідомили 32% учителів та вчительок проти 19% у селах), відсутність живого спілкування (24% і 38%), брак техніки (21% і 29%, зокрема, гостріше питання стоїть у селах, де про це говорять 32% учителів та вчительок проти 16% у містах) чи інтернету (18% і 29%). Серед представників та представниць місцевої влади пріоритетність є дещо іншою: так, найбільше опитаних говорили про безпекові ризики (63%) і перебої з електропостачанням (61%). Далі йдуть психологічний стан учнів та учениць (42%) і зниження мотивації учнівства до навчання (41%).

ОЧІКУВАННЯ ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ УСПІШНОСТІ УЧНІВ ТА УЧЕНИЦЬ І ПОТРЕБА В ПІДТРИМЦІ УЧНІВСТВА ТА ОСВІТЯНСТВА

ЧОГО ОЧІКУЮТЬ УЧНІ ТА УЧЕНИЦІ, БАТЬКИ Й ОСВІТЯНИ ТА ОСВІТЯНКИ В ПОТОЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ?

51% учнівства, 52% батьків і 58% учителів та вчительок очікують, що успішність навчання покращиться. Лише 6-9% очікують на погіршення успішності в новому році.

У регіональному вимірі серед учнівства практично немає різниці (залежно від регіону 49-53% очікують на покращення успішності, а 7-10% — на її погіршення). Водночас серед батьків дещо більш песимістичними є респондентий респондентки у прифронтових регіонах, делише 34% очікують на покращення успішності (проти 44% на Заході і 48% у Центрі / Півночі). Подібно до батьків учителі та вчительки у прифронтових областях також дещо песимістичніші — «лише» 50% очікують на покращення (тимчасом як серед учителів та вчительок Заходу показник 64%, а в Центрі / Півночі — 61%). **Усі три групи опитаних досить оптимістичні щодо успішності в новому році.**

ПОТРЕБА УЧНІВСТВА В ПІДТРИМЦІ З НАВЧАННЯМ ПОТОЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО РОКУ

34% учнів та учениць і 44% батьків стверджують, що вони / їхні діти скоріше або дуже сильно потребують підтримки з навчанням у школі. Зокрема, 6% і 9%

відповідно говорять про критичну потребу. Важливо звернути увагу, що 39% учнів та учениць і 36% батьків хоча і вважають, що скоріше потреби немає, але деяку підтримку сприймають як корисну.

ПОТРЕБА ПЕДАГОГІВ ТА ПЕДАГОГІНЬ У ПІДТРИМЦІ

Абсолютна більшість педагогів та педагогинь, представництва адміністрацій — 75% і 73% — стверджують, що вчителі та вчительки потребують підтримки насамперед у формі збільшення оплати праці. Багато респондентів та респонденток говорили і про інші форми підтримки, хоча доцільно звернути увагу, що більше на них наполягають представники та представниці адміністрацій. Так, 42% педагогів та педагогинь і 65% представників та представниць адміністрацій говорять про технічну підтримку, 30% і 49% — про психологічну підтримку.

Відносно найменше респонденти й респондентки говорять про потребу в методичній підтримці (17% і 29%).

ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН УЧНІВСТВА ТА ОСВІТЯНСТВА

57-60% учнів та учениць, батьків, педагогів та педагогинь, представників та представниць адміністрацій вважають, що учнівство почувається скоріше або дуже спокійно (зокрема, не більше третини говорять про дуже спокійне самопочуття). Ще 31-39% стверджують, що учні та учениці однаково часто почуваються спокійно і тривожно. Лише 2-4% батьків, учительства та представництва адміністрацій вважають, що їхні діти / учні та учениці мають скоріше чи дуже тривожний стан; серед самих учнів та учениць показник становить 12%. **Щонайменше втричі більше дітей мають тривожний стан, ніж вважають їхні батьки і вчителі та вчительки.**

Серед опитаних учнів 67% почуваються скоріше або дуже спокійно, тимчасом як показник для учениць значно нижчий — 48%. Також учнівство краще почувається на Заході — 65% проти 54% у Центрі / Півночі та 52% у прифронтових областях. Подібні регіональні тенденції мають місце серед батьків та вчительства. Батьки оцінюють емоційний стан дітей краще, ніж самі діти. Так, серед учнів та учениць за останні два тижні мали лише позитивні емоції / почуття 37%. Водночас серед батьків 51% висловили думку, що їхні діти мали за останні два тижні лише позитивні емоції / почуття.

Якщо говорити про конкретні емоції, то серед позитивних найпоширеніші: спокій (52% серед учнів та учениць і 35% на думку батьків), радість (відповідно 46% і 39%), оптимізм (41% і 42%), упевненість (39% і 33%), задоволеність (33% і 31%), натхнення (32% і 27%).

Серед конкретних негативних емоцій / почуттів домінує тривога — 37% серед учнів та учениць і 30% на думку батьків. Далі йдуть страх (відповідно 21% і 9%), обурення (20% і 17%), гнів (20% і 7%), пригніченість (18% і 14%), розпач (18% і 7%).

Батьки, педагоги й педагогині, представники та представниці адміністрацій власне самопочуття оцінюють трохи гірше, ніж самопочуття учнів та учениць. Так, серед батьків 43%, серед учительства 49%, а серед представництва адміністрацій 52% стверджують, що почуваються скоріше чи дуже спокійно. Натомість відповідно 47%, 44% і 41% однаково часто почуваються тривожно і спокійно (а решта 10%, 7% і 7% почуваються скоріше або дуже тривожно).

За словами 26% учнівства (32% серед учениць і 20% серед учнів) і на думку 23% батьків, діти скоріше або дуже сильно потребують психологічної / емоційної підтримки (з них про дуже сильну потребу говорять відповідно 4% і 2%). Ще 36% і 49% говорять, що потреби скоріше немає, хоча певну користь від неї бачать.

Серед учнів та учениць і серед батьків, які сказали про скоріше або дуже сильну потребу, 37% відповіли, що вже отримують або дитина вже отримує таку підтримку (абсолютна більшість говорить про рідних, друзів і подруг, які підтримують); істотних регіональних відмінностей у відповідях опитаних немає, залежно від регіону — 23-28% потребують підтримки.

88% педагогів та педагогинь відповіли, що

принаймні хтось з учнів та учениць потребує психологічної / емоційної підтримки. Серед усіх педагогів та педагогинь 26% узагалі говорять про більшість або всіх учнів та учениць, ще 21% — приблизно про половину учнівства (решта — про меншість). Представники та представниці адміністрацій ситуацію сприймають ще гостріше: 97% вважають, що принаймні хтось потребує підтримки, а 36% говорять про більшість або всіх учнів та учениць.

88% представників та представниць адміністрацій стверджують, що в їхній школі є

психолог або психологиня. Причому 88% серед усіх опитаних говорять, що звернутися по допомогу може будь-хто з учнівства, а 73% — що може звернутися і будь-хто з педагогів та педагогинь.

Серед опитаного вчительства 37% заперечили потребу в психологічній підтримці. Водночас 41% серед усіх опитаних педагогів та педагогинь відповіли, що можуть звернутися до рідних або колег, 30% — до психолога чи психологині у своєму закладі освіти.

ПЕРСПЕКТИВИ І ПЛАНИ НА МАЙБУТНЄ

ФАКТОРИ УСПІХУ В НАВЧАННІ

Всі групи об'єднує думка, що успіхи в навчанні визначаються насамперед особистими зусиллями учня чи учениці: 63% учнівства, 67% батьків, 72% педагогів та педагогинь, 64% представників та представниць адміністрацій зараховують цей фактор до двох найважливіших (і, зокрема, 33-50% узагалі називають його найважливішим).

Утім, доречно звернути увагу на деякі відмінні акценти, які почасти відкривають «ідеологію» певної групи. Так, учнівство і батьки (у порівнянні з педагогами й педагогинями) сприймають формат навчання як значно важливіший фактор. Якщо серед перших 27% і 22% говорять про формат, то серед вчительства — 10%. У свою чергу вчителі та вчительки (і трохи меншою мірою батьки) значно більше уваги приділяють природним схильностям — 36% проти 31% серед батьків і 23% серед дітей. Педагоги й педагогині сильно відрізняються і за сприйняттям ролі

родини. Так, 38% із них говорять про важливість уваги батьків, тимчасом як серед учнівства про це говорять 17%, серед батьків — 22%. Ще одна відмінність — у сприйнятті ролі друзів та подруг. Про це говорять 20% учнів та учениць проти 8% батьків і 3% педагогів та педагогинь.

У регіональному вимірі в міській / сільській місцевості залежно від статі самі учні й учениці мають досить подібні погляди щодо факторів успіху. Утім, учні та учениці з прифронтових областей більше говорять про вплив на їхню успішність загалом ситуації в країні (44% зараховують до трійки найважливіших проти 32% в інших регіонах); аналогічна тенденція є й серед батьків та вчителів і вчительок). Також можна звернути увагу, що в містах дещо більше тих, хто говорить про особисті задатки (39% проти 29% у селах).

ПЛАНИ УЧНІВ ТА УЧЕНИЦЬ НА МАЙБУТНЄ

Більшість учнів та учениць (81%) мають один

або декілька варіантів на майбутнє (зокрема, 34% мають конкретні плани).

Для 77% учнів та учениць бажаний сценарій дій після школи — продовжити навчання. Зокрема, 35% учнів та учениць хотіли би вступити до провідного університету України, 25% — до іншого університету або технікуму / коледжу України, 18% — за кордон. Інші досить популярні бажані сценарії для учнівства (і за словами учнів та учениць): піти працювати (6%), військова служба (4%), *gap year* (7%). Причому на запитання про реалістичний сценарій відповіді досить близькі: загалом 80% планують продовжити навчання, хоча переважно в Україні, й частина учнів та учениць скромніше говорять про інші (непровідні) університети чи технікуми / коледжі.

Наміри учнів та учениць із різних регіонів та з міст / сіл досить подібні. У той же час більше бажають поїхати вчитися за кордон учні та учениці з міст — 22% проти 9% у селах (якщо говорити про реалістичні плани, то співвідношення 17% до 7%). У гендерному розрізі помітно, що серед учениць більша впевненість у вступі до одного з провідних вишів — серед них 36% вважають це реалістичним сценарієм для себе проти 24% серед учнів.

ОЦІНКА ЙМОВІРНОСТІ ВСТУПУ ПІСЛЯ ШКОЛИ У ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Серед учнівства, батьків, вчительства та представництва адміністрацій помітно розрізнення шансів на вступ, з одного боку, в технікуми / коледжі й непровідні університети та, з іншого боку, у провідні університети. У всіх групах менше респондентів вважають досить високими шанси на вступ до одного з провідних університетів.

Також можна бачити вищий оптимізм щодо вступу до технікуму / коледжу, непровідного університету серед батьків, педагогів та педагогинь (трохи меншою мірою) і представництва адміністрацій (особливо оптимістичних щодо цього), ніж серед самих учнів та учениць. **Так, серед учнівства 43-44% вважають, що точно зможуть вступити до технікуму / коледжу / непровідного університету. А серед батьків так вважають 63-70%, серед педагогів та педагогинь — 55-68%, серед представництва адміністрацій — 81%.**

Водночас 28% учнів та учениць вважають, що точно зможуть вступити до одного з провідних університетів. Батьки менш оптимістичні — 21%, а педагоги й педагогині, представники та представниці адміністрацій, навпаки, трохи оптимістичніші — відповідно 31% і 42%.

РІВЕНЬ ОПТИМІЗМУ ЩОДО МАЙБУТНЬОГО УКРАЇНИ ТА БАЖАННЯ ЖИТИ ДАЛІ В УКРАЇНІ

Дослідники й дослідниці ставили опитаним запитання «Як загалом ви налаштовані щодо майбутнього України?». Серед усіх груп скоріше можна говорити про невпевнений оптимізм — хоча від половини і більше (від 52% серед учнівства до 70% серед батьків, 83% серед учителів та вчительок і 84% серед адміністрації) оптимістично дивляться в майбутнє, при цьому серед них більше тих, хто скоріше оптимістичний (і менше — дуже оптимістичний).

Важливо звернути увагу, що найнижчий оптимізм — серед учнівства. Серед 52% оптимістично налаштованих 31% — скоріше оптимістично дивляться. Ще 25% учнів та учениць мають ні оптимістичні, ні песимістичні погляди, а 24% (чверть учнівства) має песимістичні погляди.

РОЗДІЛ I.

Базова інформація про респондентів та респонденток

Респонденти й респондентки всіх п'яти груп досить рівномірно представляють (за регіоном розташування школи) три макрорегіони України¹³: 30-32% залежно від групи представляють Захід, 33-38% — Центр / Північ, 33-36% — прифронтові області. Також серед учнівства, батьків, педагогів та педагогинь і представництва адміністрацій близько 71% припадають на міста / селища, близько 29% — на села і селища.

Серед опитаного учнівства майже порівну учнів та учениць. Водночас коли батьки відповідали про своїх дітей, то вони також у половині випадків говорили про учнів, у половині — про учениць. Серед опитаних батьків 1% зазначили, що їхні діти мають ООП.

Серед самих батьків 92% опитаних — це мами, 6% — тати, а решта 2% представляють бабусь / дідусів / опікунів / інших. Серед педагогів

та педагогинь та серед представництва адміністрацій 82% — жінки, 18% — чоловіки. Подібна ситуація й серед представників ОМС — серед них 84% становлять жінки і 16% — чоловіки.

Серед учителів та вчительок, представництва адміністрацій та ОМС переважають люди середнього віку (30-59 років), хоча серед представників та представниць адміністрацій та ОМС помітно зміщення до старших. Так, серед учительства 9% віком до 30 років, 39% — віком 30-44 років, 45% — віком 45-59 років і решта 7% — віком 60 років і старше. Серед представників та представниць адміністрацій та ОМС лише відповідно 1% і 2% віком до 30 років, а також 29% і 33% віком 30-44 років. Водночас 59% представництва адміністрацій та 58% представництва ОМС віком 45-59 років (решта 11% і 8% віком 60 років і старше).

І педагоги й педагогині, і представники й

представниці адміністрацій мають значний досвід роботи. Серед учительства лише 9% мають педагогічний стаж до 5 років. Натомість 13% мають стаж 6-10 років, 28% — 11-20 років, а 50% — понад 20 років. Крім цього, 68% педагогів та педагогинь є класними керівниками/керівницями в одному з класів своєї школи. Серед представників та представниць адміністрацій стаж на керівних посадах до 5 років мають 27%, 6-10 років — 16%, 11-20 років — 29%, понад 20 років — 28%.

Абсолютна більшість учнів та учениць — 87% — проживають у тому ж населеному пункті, де розташована школа. Ще 7% проживають в іншому населеному пункті України (з них половина — в тій же області). Решта 6% учнів та учениць перебувають за кордоном.

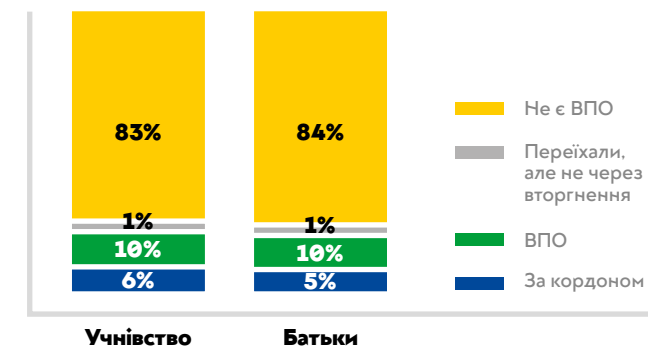
Проте якщо серед учнівства, опитаного у школах Заходу і Центру / Півночі, 94% і 92% проживають у тому ж населеному пункті, то в прифронтових областях — 75% (із решти половина проживає в іншому населеному

ГРАФІК I.1.
Де проживають учні та учениці порівняно з місцем розташування школи

пункті, половина — за кордоном). Подібні відповіді дають і опитані батьки.

ГРАФІК I.2.
Частка внутрішньо переміщених учнів та учениць і учнівства за кордоном

Серед учнівства загалом 83% не є ВПО, крім цього 1% опитаних повідомили, що хоча вони й переїхали, та це сталося не через вторгнення. Водночас частка внутрішньо переміщених учнів та учениць становить 10% (плюс 6% учнів та учениць перебувають за кордоном).

На Заході і в Центрі / Півночі 5% і 8% відповідно (за словами опитаних учнів та учениць) є внутрішньо переміщеними, а в прифронтових областях — 20%. Подібні результати простежуються і серед опитаних батьків.

¹³ Захід — Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька області; Центр/Північ — м. Київ, Вінницька, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Черкаська, Чернігівська області; прифронтові області — Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Миколаївська, Одеська, Сумська, Харківська, Херсонська області.

РОЗДІЛ II.

Досвід навчання в попередньому навчальному році (2022-2023 роки)

II.1. МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ ШКОЛИ ТА ФОРМАТ НАВЧАННЯ

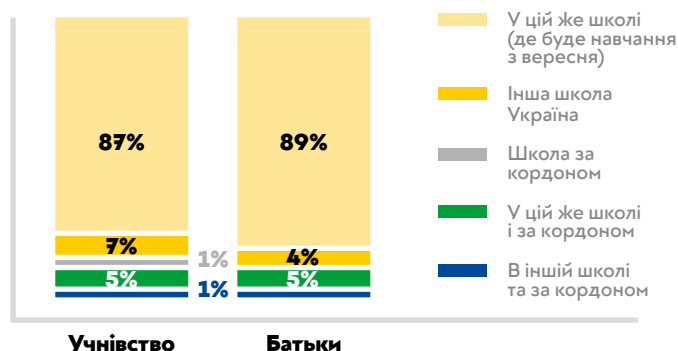
Абсолютна більшість учнів та учениць (87% за словами опитаного учнівства і 89% за словами опитаних батьків) протягом 2022-2023 років навчалися винятково в тій же школі, де й тепер (із вересня 2023 року). Навчалися винятково в іншій школі України — 7% (серед батьків показник 5%).

Разом із цим 6% учнів та учениць стверджують, що вони поєднували навчання у школі в Україні (майже завжди мова про нинішню школу) та за кордоном (серед батьків показник — 5%).

Частка учнів та учениць, які в 2022-2023 роках училися винятково за кордоном, а тепер навчаються в Україні, становить 1% (серед батьків показник 0,5%).

У регіональному вимірі у прифронтових областях 79%, за словами учнів та учениць, навчаються в тій же школі, що і протягом 2022-2023 років (в інших регіонах — 91%).

ГРАФІК II.1.1
У якій школі навчалися протягом 2022-2023 навчального року

Якщо враховувати школу навчання до 24 лютого 2022 року, то серед опитаного учнівства 83% кажуть, що вони і до 24 лютого 2022 року, і протягом 2022-2023

років, і тепер навчаються в тій же школі (серед батьків аналогічний показник — 87%). Серед опитаних педагогів та педагогинь 91% зараз працюють у тій же школі, що й до вторгнення. Змінили школу через вторгнення — 1%, а решта мали іншу траєкторію. Подібна ситуація і з адміністрацією: серед них 95% працюють у тій же школі, а змінили через вторгнення — 1%.

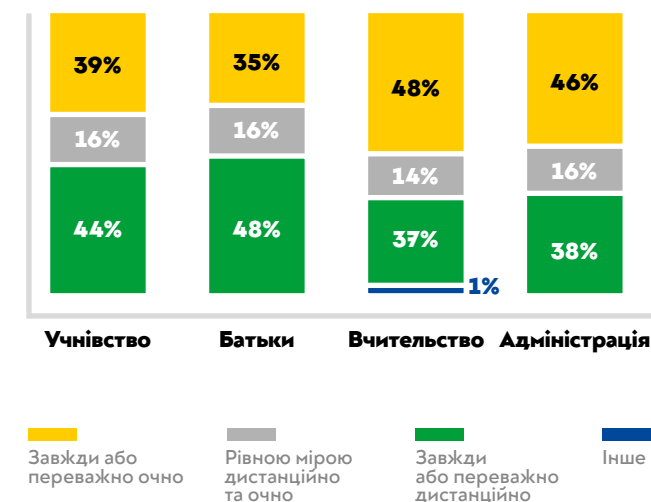
Серед учнів та учениць значна частка як тих, хто навчався переважно або завжди очно (44%), так і тих, хто переважно або завжди навчався дистанційно (39%). Ще 16% навчалися рівною мірою дистанційно та очно.

Серед батьків відповіді досить подібні, а от серед учительства й адміністрації опитані частіше говорили про очне навчання (що, можливо, пов'язано з дещо відмінним відчуттям, наскільки часто були дистанційні заняття — учні й учениці та батьки, наприклад, через повітряні тривоги або вимкнення електроенергії та вимушені онлайн-заняття могли мати більш загострене відчуття частоти випадків дистанційного навчання).

Якщо на Заході, за словами учнів, 64% навчалися переважно або завжди очно, то в Центрі / Півночі — 43%, а в прифронтових

областях — 14%. Водночас частка тих, хто навчався переважно або завжди дистанційно, зростає із 12% на Заході до 37% у Центрі / Півночі і 81% у прифронтових областях. Аналогічна тенденція в регіональному вимірі — і за результатами опитування батьків та учительства.

ГРАФІК II.1.2.
Який формат навчання був протягом 2022-2023 навчального року

II.2. УСПІШНІСТЬ НАВЧАННЯ

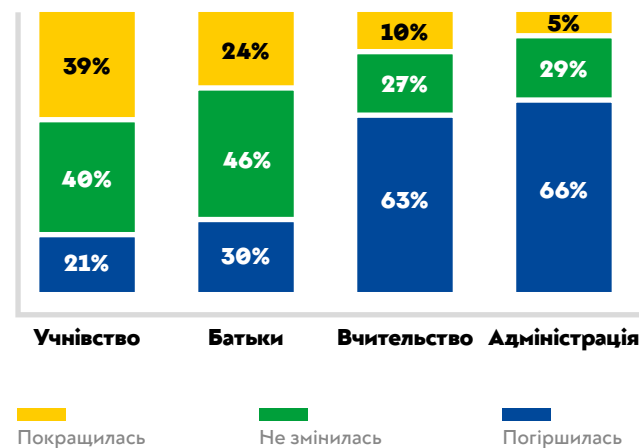
Учні та вчителі / представництво адміністрації мають відмінний погляд на динаміку успішності порівняно з періодом до вторгнення, причому вчителі та вчительки, представники та представниці адміністрацій значно критичніші у своїх

оцінках. Так, більшість педагогів та педагогинь, представників і представниць адміністрацій (відповідно 63% і 66%) говорять про погіршення успішності й лише 10% і 5% — про її покращення (ще 27% і 29% не бачать змін). Серед учнівства лише 21% опитаних говорять

про погіршення успішності при 39% тих, хто вважає, що їхня успішність покращилася (решта 40% стверджують, що змін не було). При цьому батьки посідають умовно проміжну позицію, хоча більше тяжіють до оптимістичнішого погляду учнівства. Так, 30% відчувають погіршення успішності, а 24%, навпаки, бачать її покращення (не бачать змін 46%).

Важливо зазначити, що і на Заході, і в Центрі / Півночі, і в прифронтових областях серед учнів та учениць оцінки щодо зміни успішності після 24 лютого 2022 року подібні. Так, на Заході про погіршення говорять 36%, у Центрі / Півночі — 37%, у прифронтових областях — 43%. Крім цього, немає істотних відмінностей у містах / селах. Серед батьків також відповіді досить близькі незалежно від регіону, типу населеного пункту і статі дитини.

ГРАФІК II.2.1.
Як змінилася успішність порівняно з періодом до 24 лютого 2022 року

Попри критичний погляд учителів та вчительок, представників та представниць адміністрацій на динаміку успішності, 61% серед учительства і 65% серед представництва адміністрацій скоріше або повністю задоволені освітніми успіхами учнів та учениць (хоча з них повністю задоволені — 18% і 21%). Ще 38% і 34% задоволені середньою мірою, а незадоволені — лише 1%.

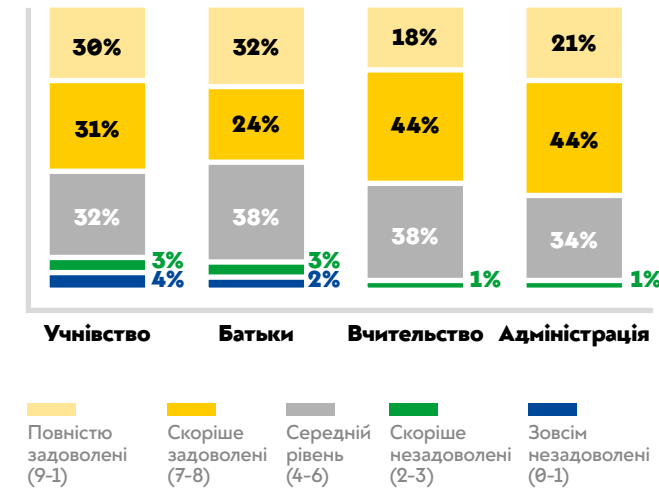
Задоволеність успіхами на подібному (до вчительства) рівні й серед батьків (57%), і серед дітей (61%), хоча серед них більше тих, хто задоволений повністю (відповідно 30% і 32%). Середньою мірою задоволені — відповідно 32% і 38%, а незадоволені — 7% і 5%.

Рівень задоволеності успіхами серед учнівства є приблизно таким же у різних регіонах, для міських / сільських шкіл, а також серед хлопців і дівчат. Щоправда, якщо аналізувати відповіді батьків, то ті, хто відповідав про дітей-учениць, дещо більшою мірою задоволені успіхами (62% проти 51% серед батьків, які відповідали про дітей-учнів).

У випадку вчителів та вчительок у регіональному вимірі різниці майже немає, проте більша задоволеність простежується серед учительства міських шкіл — 65% проти 51% у сільських школах.

ГРАФІК II.2.2.
Як загалом оцінюють освітні успіхи протягом 2022-2023 років

Серед дітей, які не повністю задоволені своїми успіхами, найбільше пояснювали це особистісними рисами, як-от проблемами з мотивацією, лінощами тощо (30%). Крім цього, 10-15% учнів та учениць наводили

такі пояснення: забагато предметів, деякі предмети даються важче, дистанційний формат навчання, повітряні тривоги. При цьому значно менше дітей критикували якість викладання чи згадували технічні проблеми.

Батьки ж у першу чергу пояснюють дистанційним форматом навчання (30%). Далі (12-19%) говорять про повітряні тривоги, проблеми з мотивацією та інші особистісні риси, війну / ситуацію в країні, неякісне викладання окремими вчителями та вчительками.

Водночас учительство і представництво адміністрацій вирізняються значно вищим акцентом (ніж учнівство чи батьки) на особистісних рисах дітей, особливо на мотивації / здатності докладати зусиль для навчання. Так, цю причину наводять 54% педагогів та педагогинь і 47% представників та представниць адміністрацій. Далі йде дистанційний формат навчання (відповідно 17% і 27%). Серед представництва адміністрацій також 17% говорили про вимкнення електроенергії. Інші пояснення наводили рідше.

ТАБЛИЦЯ II.2.1.
Причини, чому не повністю задоволені освітніми успіхами (найпоширеніші відповіді) % серед тих, хто задоволений успіхами на 0-8 балів і дав змістовну відповідь на відкрите запитання

Причини	Учні	Батьки	Вчителі	Адміністрація
Особистісні риси: проблеми з мотивацією, лінощі, не можуть самостійно навчатися, не стараються тощо	30%	15%	54%	47%
Забагато предметів / навантаження велике, зайві предмети, брак часу	15%	5%	1%	0%

Важко дається навчання / окремі предмети	15%	7%	1%	1%
Онлайн-навчання, не вистачає очного навчання (брак живого спілкування, неефективність дистанційного навчання тощо)	12%	30%	17%	27%
Повітряні тривоги	10%	19%	8%	8%
Війна, ситуація в країні	8%	13%	6%	6%
Деякі вчителі та вчительки незрозуміло викладають предмети, не приділяють належної уваги дітям	6%	12%	0%	0%
Психологічний стан дітей (хвилювання / нервування, стрес, утомлення тощо)	6%	5%	6%	8%
Вимкнення електроенергії	5%	5%	6%	17%
Відсутність інтернету / технічні проблеми	4%	3%	8%	9%
Брак уваги з боку батьків	0%	0%	5%	5%

II.3. ЯК УЧИТЕЛЬСТВО Й АДМІНІСТРАЦІЯ ОЦІНЮЮТЬ ОСВІТНІ ВТРАТИ ЧЕРЕЗ ВТОРГНЕННЯ

Думки вчителів та вчительок і представництва адміністрацій розділилися щодо оцінки освітніх втрат. Так, 50% учительства і 51% представництва адміністрацій вважають, що втрат не було або вони були незначні (більше тих, хто каже про незначні втрати). Водночас **стільки ж або майже стільки ж зазначають**

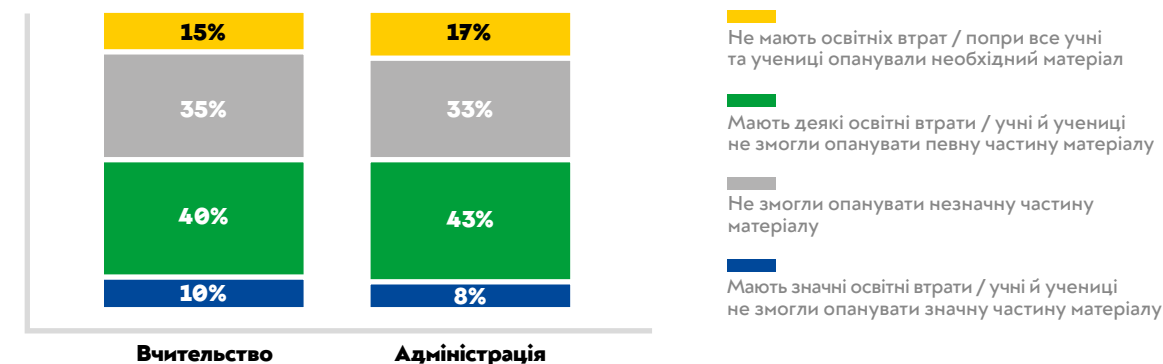
деякі або значні освітні втрати (хоча з них саме про значні втрати говорять 10% педагогів та педагогинь і 8% представників та представниць адміністрацій).

Окремо варто зазначити, що частка учителів та вчительок, які говорять про деякі чи значні освітні втрати, істотно не відрізняється

залежно від регіону (44-53%). Проте є різниця залежно від типу населеного пункту:

серед учительства з міст 46% говорять про деякі або значні втрати, а в селах — 58%.

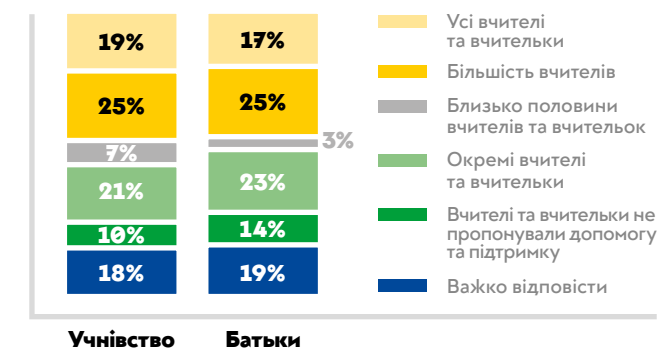
ГРАФІК II.3.1.
Освітні втрати через повномасштабне вторгнення і пов'язані з ним безпекові ризики, технічні та інші обмеження

II.4. ПІДТРИМКА УЧНІВСТВА В ОПАНУВАННІ ОСВІТЬОГО МАТЕРІАЛУ

Лише близько половини учнів та учениць (44%) відповіли, що всі або більшість учителів та вчительок пропонували допомогу та підтримку в подоланні труднощів у навчанні. За словами третини учнів та учениць (31%), лише окремі вчителі та вчительки або взагалі ніхто не надавав допомогу. Прикметно, що 18% учнів та учениць узагалі не змогли відповісти на запитання, це радше свідчить, що допомога / підтримка не надавалася (щонайменше з погляду учнівства). Подібні тенденції у відповідях можна бачити і серед батьків.

ГРАФІК II.4.1
Скільки вчителів та вчительок пропонували допомогу та підтримку, якщо виникали труднощі під час навчання

75% учнів та учениць не заперечили, що мають певні прогалини у знаннях. Якщо їх брати за 100%, то чверть таких учнів та учениць (27%) стверджують, що жодної допомоги від учителів та вчительок вони не отримували. Серед батьків показники навіть вищі — 77% не заперечують наявності прогалин у дітей, але при цьому 31% серед тих, хто має прогалини, не отримували жодної підтримки від учителів. За словами батьків і дітей, найпопулярніша форма підтримки — додаткові завдання / матеріали, далі

йдуть індивідуальні та групові консультації, додаткові заняття.

Водночас серед педагогів та педагогинь 94% не заперечили, що в них є учні й учениці з прогалинами у знаннях. Хоча лише 1% серед таких учителів та вчительок нічого не пропонували для підтримки, а більшість із них не лише давали додаткові завдання / матеріали, а й проводили (за їхніми словами) групові та індивідуальні консультації.

ТАБЛИЦЯ II.4.1.

Отримана допомога від учителів та вчительок для надолуження тем

Допомога від учителів та вчительок	Учнівство	Батьки	Учительство
% мали прогалини у засвоєнні / мали учнів та учениць із прогалинами	75%	77%	94%
Додаткові завдання, відеоматеріали для самостійної роботи	40%	36%	76%
Індивідуальні та групові консультації	24%	26%	68%
Додаткові навчальні заняття	22%	21%	34%
Вчитель/вчителька запропонував/-ла попрацювати з іншими учнями/ученицями, які цю тему засвоїли	18%	7%	16%
Жодної допомоги від учителів/вчительок не отримував/-ла	27%	31%	1%

Інший досвід педагогів та педагогинь (а також адміністрацій) щодо підтримки помітний і в контексті долання втрат часу через повітряні

тривоги тощо. Так, 98% педагогів та педагогинь і майже 100% представників та представниць адміністрації вдавалися принаймні до певних

дій для подолання втрат навчального часу. Абсолютна більшість (78% серед учительства і 80% серед адміністрацій) говорять про надання навчальних матеріалів своїм учням та ученицям для самостійного опрацювання. 39-47% педагогів та педагогинь проводили групові та індивідуальні консультації,

вносили зміни до КТП (серед представництва адміністрацій про це говорять 34-60%, причому 60% говорили про індивідуальні / групові консультації). Водночас проводили заняття в інший час лише 23% учителів та вчительок (серед представництва адміністрацій про це говорили 38%).

ТАБЛИЦЯ II.4.2

Як учителі та вчительки допомагали долати втрати навчального часу, пов'язані з повітряними тривогами, відключенням електроенергії тощо

Допомога учителів та вчительок	Учительство	Адміністрація
Надавали навчальні матеріали учням/ученицям для самостійного опрацювання	78%	80%
Проводили групові та/або індивідуальні консультації в додатковий час	47%	60%
Надавали додаткові завдання учням/ученицям для самостійного опрацювання	41%	43%
Вносили зміни до КТП (ущільнення навчального матеріалу)	39%	34%
Проводили заняття в інший час	23%	38%
Інше	2%	0%
Не було можливості допомагати подолати втрати навчального часу	2%	0%

II.5. ЗАДОВОЛЕНІСТЬ КОМУНІКАЦІЄЮ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Серед учнівства 74% задоволені своєю комунікацією з учителями та вчительками у школі. Ідентичні оцінки серед батьків

щодо їхньої власної комунікації з учителями та вчительками, а також комунікації їхніх дітей з учительством.

Серед самих учителів та вчительок **80%** задоволені комунікацією з батьками, хоча при цьому частка тих, хто задоволений ставленням батьків до навчання своїх дітей, — **64%**. При цьому майже всі вчителі та вчительки (94%) задоволені комунікацією як усередині колективу, так і з адміністрацією школи.

Серед представництва адміністрацій **78%** задоволені комунікацією з батьками, хоча при цьому 61% із них задоволені ставленням батьків до навчання дітей. Щодо інших рівнів, то 95% представників та представниць адміністрацій задоволені комунікацією з учителями та вчительками, а 83% задоволені комунікацією з місцевою владою.

ТАБЛИЦЯ II.5.1

Наскільки задоволені комунікацією в освітньому процесі на різних рівнях
% скоріше або цілком задоволені

Рівень комунікації	Учнівство	Батьки	Учительство	Адміністрація
Учнівство — учительство	74%	74%	-	-
Батьки — учительство	-	74%	80%	-
Батьки — адміністрація	-	-	-	78%
Учительство — учительство	-	-	94%	-
Учительство — адміністрація	-	-	94%	95%
Адміністрація — ОМС	-	-	-	83%
Ставлення батьків до навчання дітей	-	-	64%	61%

II.6. ОСНОВНІ БАР'ЄРИ / ПРОБЛЕМИ В НАВЧАННІ

Учнівство, батьки та вчительство із представництвом адміністрацій по-різному бачать джерела основних бар'єрів у навчанні. Серед усіх груп справді найбільше опитаних говорили (і це об'єднує всі групи) про повітряні тривоги,

хоча якщо серед учнівства та батьків про це говорили **47%** та **51%** відповідно, то серед учительства і представників та представниць адміністрацій акцент на цьому був значно вищий — відповідно **75%** і **87%**. Крім повітряних тривог, педагоги й

педагогині також найбільше акцентували на умовно зовнішніх щодо себе факторах: 55% говорили про брак якісної техніки / інтернету (проте зі значною регіональною варіацією — 53% у Центрі / Півночі, 74% у прифронтових областях, а також більше про це говорили вчителі та вчительки в селах), 54% — про брак зосередженості в самих учнів та учениць, 43% — про те, що учні й учениці нервувалися / відчувають тривогу. Водночас мало хто з учителів та вчительок критикував перевантаженість предметами чи недостатню роботу вчительства у школі. Дуже близькі оцінки дали також представники та представниці адміністрації.

Серед учнівства головні пояснення (крім повітряних тривог) такі: деякі предмети даються важче (44% проти 20% серед учителів та вчительок), забагато предметів (41% проти 8% серед учителів та вчительок), брак зосередженості (33% проти 54% серед учителів та вчительок), відчуття тривоги /

нервування (27% проти 43% серед учителів та вчительок), деякі вчителі та вчительки незрозуміло викладають (21% проти 2% серед учителів та вчительок), мало часу на окремі предмети (19% проти 8% серед учителів та вчительок), брак техніки (17% проти 55% серед учителів та вчительок). Серед батьків структура пояснень подібна до учнівської. Тобто в цій структурі — погляд учнівства і батьків — окрім проблем самих учнів та учениць (наприклад, зосередженість чи наявність техніки), вагому роль відіграє сприйняття можливостей школи та особливості навчальної програми.

Серед опитаних учениць порівняно з учнями більше говорили про те, що складно зосередитися, про надмір предметів, про почуття тривоги. Водночас серед учнів більше тих, хто сказав, що їм нічого не заважало вчитися.

ТАБЛИЦЯ II.6.1

Основні бар'єри / проблеми в навчанні

Бар'єри / проблеми	Учнівство	Батьки	Учительство	Адміністрація
Постійні повітряні тривоги	47%	51%	75%	87%
Просто деякі предмети гірше даються	44%	29%	20%	14%
Занадто багато предметів / не вистачало часу їх усі вивчити	41%	20%	8%	5%
Не вистачало зосередженості / сили волі, щоби змусити навчатися	33%	22%	54%	53%
Відчуття постійної тривоги, нервування, складно бути спокійним/-ою	27%	17%	43%	55%

Бар'єри / проблеми	Учні	Батьки	Учительство	Адміністрація
Деякі вчителі та вчительки незрозуміло викладають предмети	21%	19%	2%	1%
Мало часу приділялося окремим предметам / не вистачало часу нормально вивчити	19%	14%	8%	6%
Не вистачало якісної техніки (ноутбук, планшет тощо) чи інтернету для навчання	17%	15%	55%	63%
У школі була слабка матеріально-технічна база (не вистачає книжок, обладнання тощо)	8%	7%	11%	11%
Не було вдома комфортного місця для навчання	7%	4%	17%	20%
У школі не вистачало вчителів та вчительок / деякі предмети не було кому викладати	4%	4%	1%	1%
Не відчували підтримки від батьків	3%	7%	9%	9%
У школі постійно змінювалися вчителі та вчительки / була висока плинність	3%	3%	2%	2%
Негативне ставлення у школі з боку учителів та вчительок	3%	2%	0%	0%
Негативне ставлення у школі з боку інших учнів та учениць	2%	1%	0%	2%
Інше	1%	2%	3%	6%
Нічого не перешкоджало / нічого не створювало проблем	13%	17%	4%	1%

II.7. НАВАНТАЖЕННЯ ОСВІТЯНСТВА. ВИКЛИКИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

44% учительства і 47% представництва адміністрацій відзначають збільшення робочого навантаження порівняно з періодом до 24 лютого 2022 року (про зменшення говорять 12% і 5% відповідно, про те, що нічого не змінилося, — 44% і

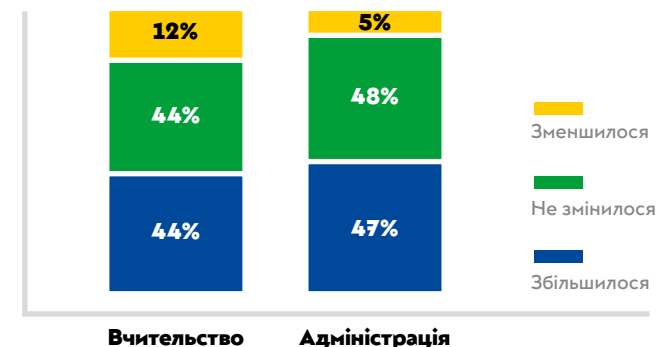
48%). Основні причини збільшення, за словами педагогів та педагогинь: більше часу на підготовку до уроків у змішаному / дистанційному форматі, необхідність виділяти час на психоемоційну підтримку учнівства, додаткове навантаження через

безпекові виклики, зниження власної продуктивності через психоемоційний стан.

У всіх регіонах 39-47% говорять про збільшення навантаження. Зокрема, у прифронтових областях говорять про збільшення, і серед них 87% пояснюють це збільшенням часу на підготовку до уроків у дистанційному форматі.

Більшість педагогів та педагогинь, представників та представниць адміністрацій до основних викликів (серед наведеного переліку) зараховують перебої з електропостачанням (82% серед учительства і 86% серед представництва адміністрацій) і відсутність «живого» спілкування (відповідно 61% і 65%). Також до важливих і поширених викликів варто зарахувати відсутність постійного доступу до інтернету у вчителів та вчительок (40% і 39%) та брак технічних засобів (25% і 33%; проте в цьому

ГРАФІК II.7.1.
Як змінилося навантаження порівняно з періодом до повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року

випадку є різниця між міськими і сільськими школами — серед учительства міських шкіл 20% кажуть про брак технічних засобів, а в сільських школах — 35%).

ТАБЛИЦЯ II.7.1
Основні виклики під час організації освітнього процесу

Основні виклики	Учительство	Адміністрація
Перебої з електропостачанням	82%	86%
Відсутність живого спілкування між учительством та учнівством	61%	65%
Відсутність постійного доступу до швидкісного інтернету в учителів та вчительок	40%	39%
Відсутність або брак технічних засобів для вчителів та вчительок	25%	33%
Брак зворотного зв'язку щодо навчального поступу учнівства від учителів та вчительок	13%	19%

Допомога учителів та вчительок	Учительство	Адміністрація
Відсутність простору (робочого місця) у вчителів та вчительок для роботи дистанційно	10%	7%
Відсутність у вчителів та вчительок навичок роботи з технологіями дистанційного навчання	8%	13%
Використання вчителями та вчительками різних каналів зв'язку з учнями й ученицями, неузгодженість цих каналів	6%	4%
Відсутність єдиної електронної платформи, яку використовує заклад освіти для дистанційного / змішаного навчання	4%	6%
Інше	2%	4%
Жодних викликів не було	6%	2%

Крім зазначених вище викликів, **значна частина педагогів та педагогинь, представників та представниць адміністрацій також стикалися зі зниженням мотивації до навчання серед учнівства (69% серед педагогів та педагогинь і 64% серед представництва адміністрацій) і невміння учнів та учениць самостійно вчитися**

(відповідно 60% і 47%). Інші досить поширені ситуації: відсутність доступу до інтернету в учнів та учениць (36% і 49%), незадовільний психологічний стан учнів та учениць (20% і 20%) та брак підтримки з боку батьків (19% і 18%).

ТАБЛИЦЯ II.7.2

З якими проблемами стикалися в педагогічній діяльності

Допомога учителів та вчительок	Учительство	Адміністрація
Зниження мотивації до навчання з боку учнівства	69%	64%
Невміння учнів та учениць самостійно вчитися	60%	47%
Відсутність постійного доступу до швидкісного інтернету в учнів та учениць	36%	49%
Незадовільний психологічний стан учнів та учениць, відсутність ресурсу для навчання	20%	20%

Допомога учителів та вчительок	Учительство	Адміністрація
Брак підтримки учнів та учениць з боку батьків	19%	18%
Брак внутрішньої комунікації з колегами та колежанками по роботі	4%	4%
Незадовільний психологічний стан колег та колежанок, відсутність ресурсу для викладання	3%	7%
Відсутність зворотного зв'язку щодо роботи вчительства з боку керівництва закладу освіти	2%	5%
Інше	1%	0%
Не стикалися ні з чим	10%	10%

РОЗДІЛ III.

Очікування від навчання в наступному навчальному році (2023-2024 роки)

III.1. СФЕРА ОСВІТИ У ГРОМАДІ ОЧИМА МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ

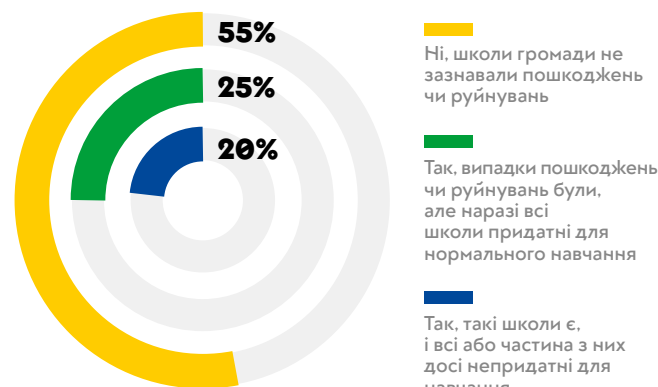
За словами 80% опитаних представників та представниць ОМС, школи у їхній громаді придатні для навчання (з них 55% говорять, що школи взагалі не зазнавали пошкоджень, а 25% — що пошкодження / руйнування були, але зараз школи вже придатні для навчання).

Водночас 20% відповіли, що частина шкіл непридатні для навчання. Ішлося в середньому про 6% таких шкіл у громаді. Проте є чотири випадки, де дуже істотну частку шкіл визначено як непридатні: Барвінківська громада (Харківська область) — 18%, Нікопольська громада (Дніпропетровська область) — 40%, Харківська громада (Харківська область) — 64%, Херсонська громада (Херсонська область) — 95%.

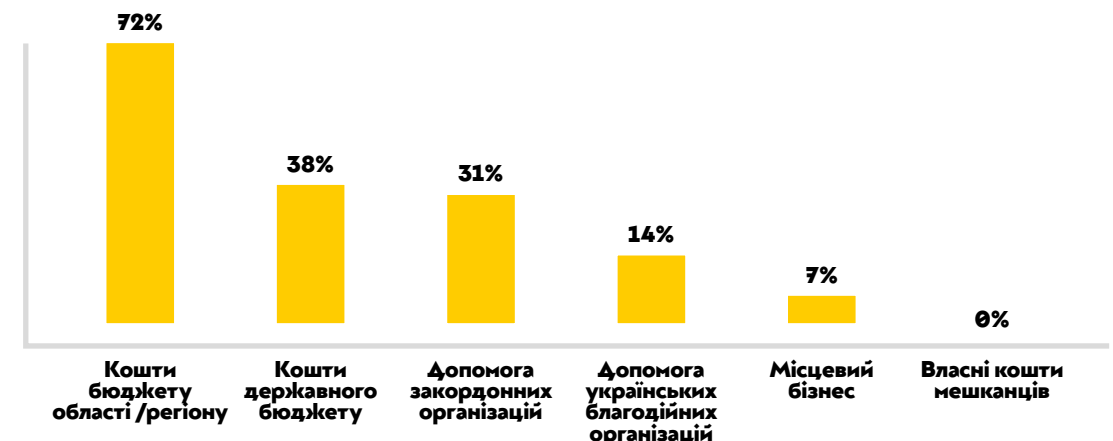
Переважна більшість представників та представниць ОМС (72%), де є пошкоджені / зруйновані школи, говорять про залучення коштів бюджету області. Наступні джерела

— державний бюджет (38%) і допомога закордонних організацій (31%).

ГРАФІК III.1.1.
Чи є в громаді школи, які зазнали пошкоджень або були зруйновані внаслідок російського вторгнення

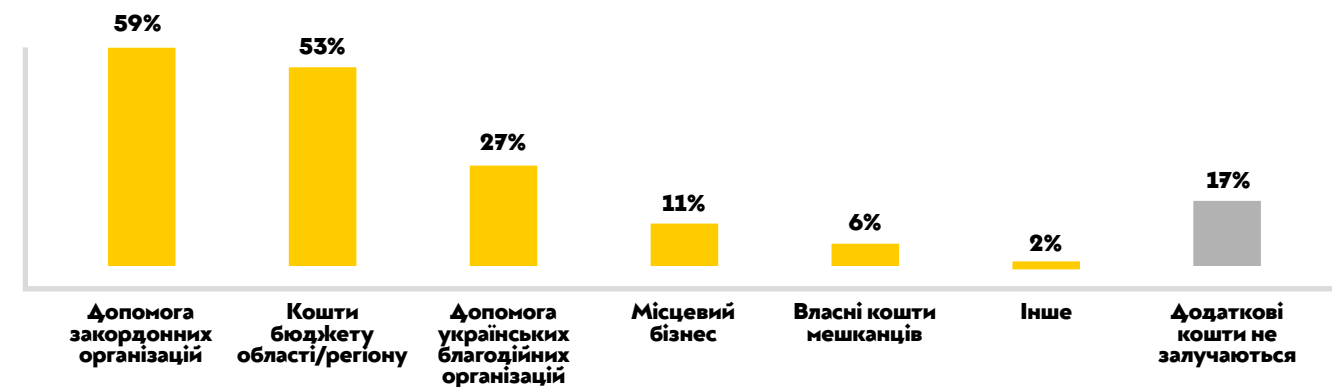
ГРАФІК III.1.2.
Які ресурси залучали для відновлення шкіл
% серед тих, хто сказав, що в їхній громаді є пошкоджені чи зруйновані школи

83% представників та представниць ОМС стверджують, що для покращення навчання їхні громади залучають ресурси й поза місцевим бюджетом. Найбільше респондентів

та респонденток говорять про закордонну допомогу (59%) та кошти бюджету області (53%). Далі йде допомога українських благодійних організацій (27%).

ГРАФІК III.1.3.
Які кошти, крім місцевого бюджету, залучають громади для покращення навчання учнів та учениць

55% представників та представниць ОМС вважають скоріше або повністю достатнім рівень фінансування, хоча з них лише **20%** вважають його повністю достатнім. Утім, лише **6%** вважають фінансування недостатнім. Решта **39%** вважають його середнім.

Разом із цим представники та представниці

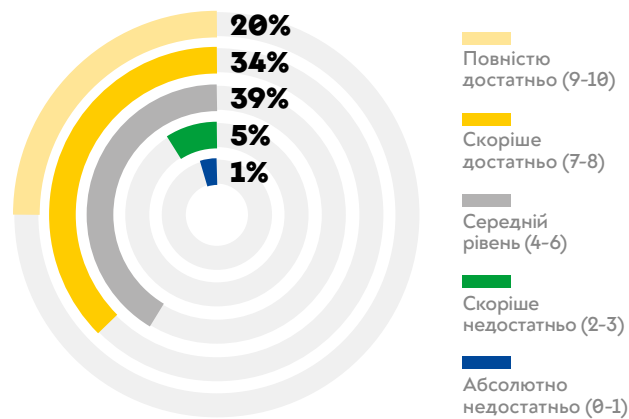
ОМС дають скоріше помірковані прогнози щодо залучення додаткових коштів упродовж наступних **12** місяців. Так, **63%** оцінюють шанси на це як середні. Скоріше оптимістичні — **25%**, хоча і з них лише **11%** вважають, що вони скоріше або навіть точно зможуть залучити додаткові кошти.

ГРАФІК III.1.4.

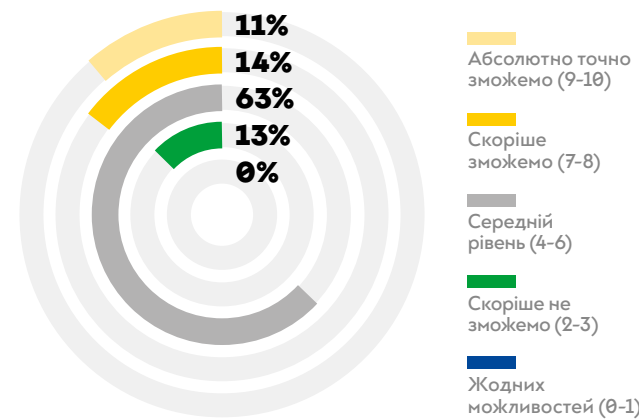
Оцінка рівня поточного фінансування та можливість залучити додаткові кошти впродовж найближчих 12 місяців

шкала від 0 (абсолютно недостатньо / жодних можливостей) до 10 (повністю достатньо / абсолютно точно зможемо)

Оцінка рівня поточного фінансування

Можливість залучити кошти

Майже всі представники та представниці ОМС говорять про наявність як внутрішньо переміщених дітей (найбільше — **61%** — говорять про 1-5% внутрішньо переміщених учнів та учениць, іще **25%** — про 6-10%), так і дітей, які виїхали з громади (**38%** опитаних говорять про 1-5% учнів та учениць, які виїхали,

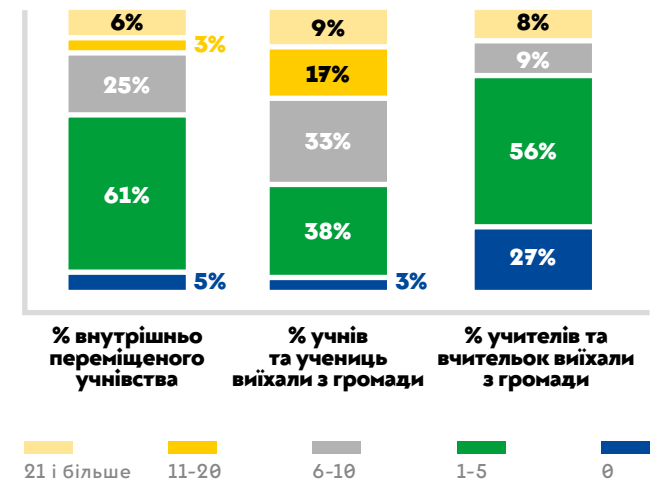
33% — про 6-10%, а **27%** — про понад 10%). Крім цього, **73%** представників та представниць ОМС повідомляють і про вчителів, які виїхали з громади. Загалом серед усіх респондентів та респонденток **56%** говорять, що 1-5% учителів та вчительок покинули громади, **9%** — що 6-10%, **8%** — понад **20%**.

Майже всі представники та представниці ОМС говорять про наявність як внутрішньо переміщених дітей (найбільше — **61%** — говорять про 1-5% внутрішньо переміщених учнів та учениць, іще **25%** — про 6-10%), так і дітей, які виїхали з громади (**38%** опитаних говорять про 1-5% учнів та учениць, які виїхали, **33%** — про 6-10%, а **27%** — про понад 10%).

Крім цього, **73%** представників та представниць ОМС повідомляють і про вчителів, які виїхали з громади. Загалом серед усіх респондентів та респонденток **56%** говорять, що 1-5% учителів та вчительок покинули громади, **9%** — що 6-10%, **8%** — понад **20%**.

Більшість представників та представниць ОМС направили б додаткове фінансування на облаштування укриттів (69% зараховують до трійки пріоритетів) та покращення матеріально-технічної бази шкіл (69%). Далі йдуть ремонт шкіл (44%), надання дітям пристроїв для навчання (27%), збільшення оплати роботи вчителів та вчительок (22%), забезпечення шкільного транспорту для дітей (20%), забезпечення шкіл усім необхідним для навчання дітей з ООП (19%), залучення на роботу нових учителів та вчительок (9%), адресна допомога окремим дітям (9%), покращення матеріально-технічної бази у своєму Департаменті (8%), відкриття у школах гуртків та секцій (5%), покращення умов праці у своєму Департаменті/Управлінні освіти (0%).

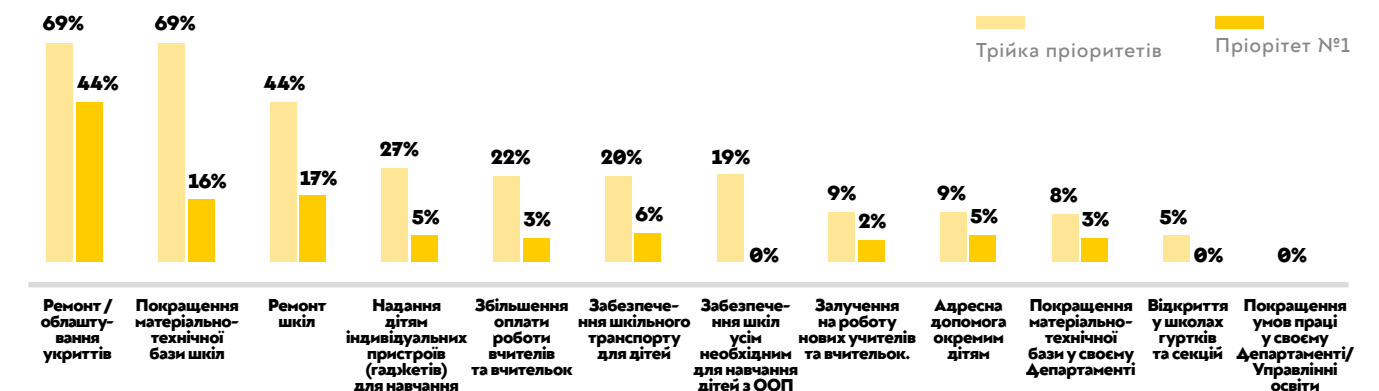
ГРАФІК III.1.5
Частка внутрішньо переміщених учнів та учениць і частка учнівства та вчителів і вчительок, які виїхали з громади

транспорт для дітей (**20%**), забезпечення всім необхідним дітей з ООП (**19%**).

ГРАФІК III.1.6.

Пріоритетні напрямки в разі отримання додаткового суттєвого фінансування

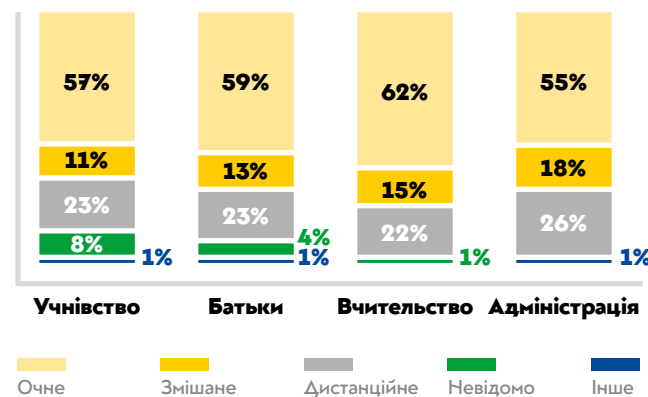

III.2. ФОРМАТ НАВЧАННЯ, НАЯВНІСТЬ УКРИТТЯ, ТЕХНІКИ Й ІНТЕРНЕТУ В УЧИТЕЛІВ ТА ВЧИТЕЛЬОК

Близько чверті учнівства, батьків, педагогів та педагогинь (і трохи менше представників та представниць адміністрацій) говорять про дистанційне навчання в 2023-2024 роках. За словами більшості в кожній групі (зокрема, за словами 57% учнів та учениць), навчання буде очне. Певна частка опитаних (11% серед учнівства, а також 26% серед представництва адміністрацій) говорять про змішаний формат навчання.

За словами 82% учнів та учениць зі шкіл Заходу, навчання в них буде очним. У Центрі / Півночі про це кажуть 73%, а в прифронтових областях — 18% (відповідно частка тих, хто говорить про дистанційне навчання, зростає з 1% на Заході й 4% у Центрі / Півночі до 61% у прифронтових областях). Опитані батьки та вчителі й учительки засвідчують аналогічні тенденції для регіонального виміру.

ГРАФІК III.2.1.
Формат навчання протягом 2023-2024 навчального року

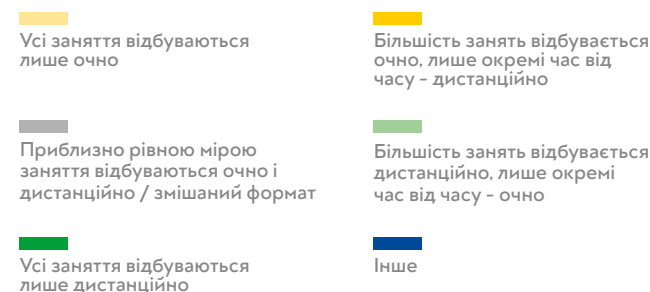
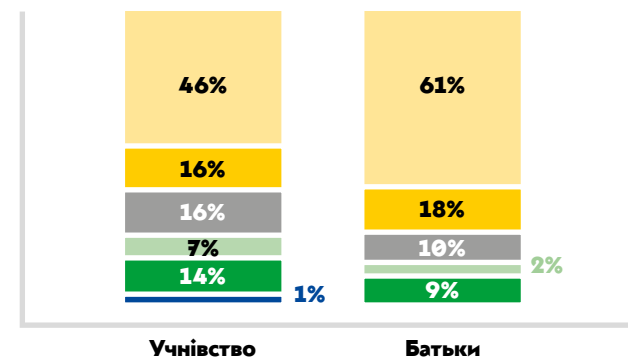
Крім фактичного формату під час опитування респондентам і респонденткам ставилося запитання, який саме формат є для них найефективнішим. **62% учнів та учениць і 79% батьків вважають, що найефективніше навчання, коли всі або переважна більшість занять відбуваються очно.** Віддають перевагу дистанційній формі 21% учнів та учениць і 11% батьків (решта переважно — 16% учнів і 18% батьків — говорять про змішаний формат).

На ці дані можна дивитися і під іншим кутом зору: яка частка опитаних допускає принаймні певну кількість занять у дистанційному форматі. Так, для 53% учнів та учениць і 38% батьків буде цілком ефективно, якщо принаймні частина занять відбуватиметься в дистанційному форматі.

При цьому, якщо серед учнів Заходу і Центру / Півночі відповідно 73% і 69% говорять, що їм більше підходить очне навчання, то в прифронтових областях таких 47%. Натомість у прифронтових областях 36% учнів та учениць віддають перевагу дистанційному навчанню (проти 12-14% в інших регіонах). Серед батьків також у прифронтових областях менше тих, хто віддає перевагу очному навчанню.

ГРАФІК III.2.2.
Який формат вважають для себе найбільш ефективним

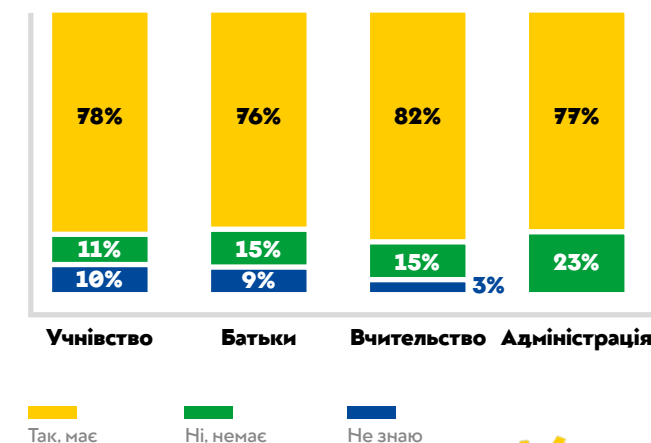
78% учнівства, 76% батьків, 82% учителів та вчительок і 77% представників та представниць адміністрацій кажуть, що в їхній школі є укриття (при цьому істотна частка учнів з ученицями та батьків — відповідно 10% і 9% — не володіють інформацією).

Відповідаючи на питання про наявність необхідної техніки та інтернету, 89% опитаних педагогів та педагогинь сказали, що мають швидкісний інтернет у закладі освіти, а 96% — що мають його вдома. 78% учителів та вчительок мають у закладі освіти робочий

комп'ютер (хоча на Заході цей показник 63%, у Центрі / Півночі — 90%, у прифронтових областях — 82%), а 90% мають комп'ютер вдома.

У прифронтових областях лише 61% учнів та учениць говорять про наявність укриття (проти 87-88% в інших регіонах). Щоправда, з них 22% не знають, чи є в школі укриття. Серед батьків у прифронтових областях також лише 58% говорять про наявність укриття, хоча ті ж 22% кажуть, що не знають, чи є в школі укриття. Серед учителів та вчительок у прифронтових областях 65% говорять про наявність укриття.

ГРАФІК III.2.3.
Наявність укриття у школі

III.3. ОЦІНКА ШКОЛИ ЗА ОКРЕМИМИ КРИТЕРІЯМИ

Респонденти й респондентки всіх груп мали оцінити відповідність школи низці критеріїв. Дослідники й дослідниці пропонували до уваги опитаних критерії, кожен із яких треба було оцінити за шкалою від 0 до 10 на відповідність закладу освіти, де навчається, працює або про які обізнаний/-на той чи інший респондент або та чи інша респондентка із групи. Зокрема, пропонувалося обрати оцінку для таких критеріїв:

- компетентні вчителі та вчительки;
- комфортні приміщення;
- доброзичливі до учнівства вчителі та вчительки;
- гарна атмосфера серед учнівства;
- можливість здобути необхідні знання;
- гарна матеріально-технічна база в закладі освіти;
- заклад освіти дає впевненість у реалізації планів;
- наявність гуртків і секцій;
- гарна атмосфера серед учительства;
- гарна атмосфера між учительством та адміністрацією закладу освіти;
- є все необхідне для дітей з ООП;
- гарна атмосфера (стосунки) між адміністрацією закладу освіти й органами місцевого самоврядування.

Респонденти й респондентки всіх груп практично не критикували школи та досить рідко говорили, що школа скоріше або зовсім не відповідає певному критерію. У випадку майже всіх критеріїв не більше 5% називали негативні оцінки (єдині винятки,

варті згадки, — 15% учнів та учениць, 9% батьків та учителів з учительками, а також 14% представників та представниць адміністрацій закладів критично оцінили наявність гуртків і секцій, а також 10% учнів та учениць критично оцінили впевненість, яку школа дає їм стосовно подальших планів).

Відповідно оцінки переважно були або нейтральні / середні, або позитивні. Якщо говорити про педагогів та педагогинь, представників і представниць адміністрацій, то серед них за всіма критеріями домінують позитивні оцінки. У середньому 87% учителів та вчительок і 89% представництв адміністрацій вважають, що школа скоріше або повністю відповідає критеріям. Відносно найменше задоволені педагоги й педагогині, представники та представниці адміністрацій гуртками / секціями (66% серед учительства і 69% серед представництва адміністрацій), усім необхідним для дітей з ООП (відповідно 71% і 65%) і матеріально-технічною базою (77% і 74%). На всі інші критерії не менше 90% учителів та вчительок, представників та представниць адміністрацій відповіли, що школа скоріше або повністю їм відповідає. Зокрема, 94% педагогів та педагогинь і 99% представників та представниць адміністрацій говорять про компетентних учителів та вчительок, 93% і 91% — про комфортні приміщення, 90-99% — про гарну атмосферу на всіх рівнях комунікації. Важливо, що в основному не менше половини учительства і представництва адміністрацій відповідали, що їхня школа повністю відповідає критеріям.

Учнівство та батьки дещо скептичніші в

оцінках, але й серед них (крім гуртків / секцій) більше половини відповіли, що школа скоріше або повністю відповідає критеріям. Так, у середньому 66% учнів та учениць і 66% батьків відповідали, що школа скоріше або повністю відповідає певному критерію. Відносно найбільш незадоволені й учні з ученицями, й батьки секціями / гуртками — відповідно 47% і 48% дали позитивні оцінки (хоча серед батьків «лише» 39% позитивно оцінили наявність усього необхідного для дітей з ООП, але якраз серед батьків 46% не змогли визначитися з думкою стосовно цього критерію, тому насправді серед більш поінформованих домінують саме позитивні оцінки). Наступний для учнів та учениць момент для критики — це можливість здобути впевненість щодо своїх (освітніх) подальших планів (57%), а всі інші критерії позитивно оцінили 66-74%. Серед батьків після секцій / гуртків іде впевненість у майбутньому (67%) та компетентні вчителі й учительки (68%), іншими ж критеріями задоволені 70-78%. Для цих двох груп частка повністю задоволених

коливається переважно від третини до половини.

До певної міри особливою є позиція представників та представниць ОМС. З одного боку, якщо аналізувати, який відсоток опитаних вважає, що школи скоріше або повністю відповідають критеріям, то в середньому виходить 82% (з дещо критичнішим поглядом на секції / гуртки, задоволення ООП та матеріально-технічну базу). Тобто ситуація подібна на ту, що демонструють педагоги з педагогинями чи представники й представниці адміністрацій. З іншого боку, значно менше представників та представниць ОМС вважають, що школи повністю відповідають критеріям (у середньому залежно від критерію — 51%, тимчасом як серед учительства та адміністрації показник у півтора раза вищий). Тобто представники й представниці ОМС намагаються демонструвати кращу картину (ніж учнівство чи батьки), проте у стриманіших тонах (ніж учительство чи адміністрація).

ТАБЛИЦЯ III.3.1.
Наскільки школа відповідає окремим критеріям
Шкала від 0 (зовсім не відповідає) до 10 (повністю відповідає)

КРИТЕРІЇ	Учнівство		Батьки		Вчительство		Адміністрація		ОМС	
	% скоріше + повністю	% повністю	% скоріше + повністю	% повністю	% скоріше + повністю	% повністю	% скоріше + повністю	% повністю	% скоріше + повністю	% повністю
Компетентні вчителі	74	51	68	54	94	85	99	80	88	47
Комфортні приміщення	72	46	78	61	93	81	91	68	84	48

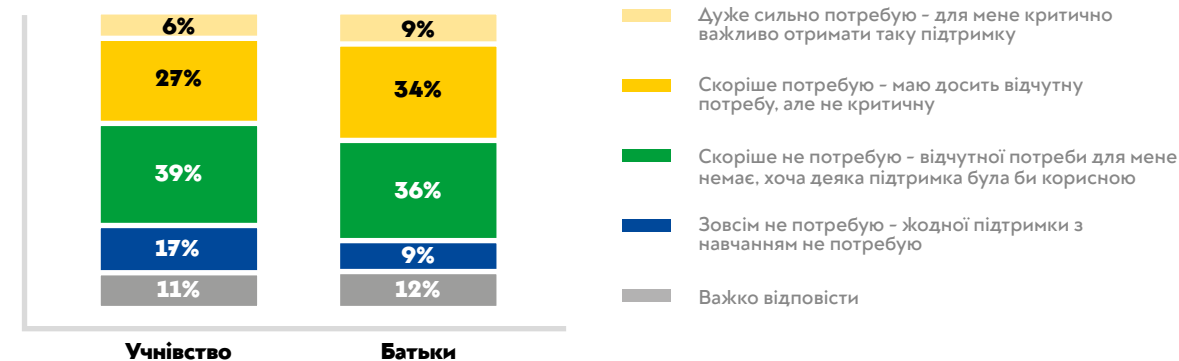
КРИТЕРІЇ	Учні́вство		Батьки		Вчительство		Адміністрація		ОМС	
	% скоріше + повністю	% повністю	% скоріше + повністю	% повністю	% скоріше + повністю	% повністю	% скоріше + повністю	% повністю	% скоріше + повністю	% повністю
Доброзичливі до учнів учителі	71	46	73	56	97	89	99	88	91	69
Гарна атмосфера між учнями	69	44	74	56	93	73	97	76	89	59
Можна отримати необхідні знання	67	45	73	57	97	89	100	88	94	66
Гарна матеріально-технічна база	66	43	70	51	77	52	74	44	67	16
Освіта у школі дає впевненість у реалізації планів	57	34	67	48	-	-	-	-	-	-
Є різні гуртки / секції	47	35	48	37	66	54	69	56	64	34
Гарна атмосфера між учителями	-	-	-	-	93	77	97	77	91	64
Гарна атмосфера між учителями та адміністрацією	-	-	-	-	90	79	98	83	-	-
Є все необхідне для дітей з ООП	-	-	39	30	71	56	65	40	61	28
Гарна атмосфера між адміністрацією та ОМС	-	-	-	-	-	-	-	-	94	77

III.4. ПОТРЕБА УЧНІВСТВА В ПІДТРИМЦІ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ

34% учнів та учениць і 44% батьків стверджують, що вони / їхні діти скоріше або дуже потребують підтримки під час навчання у школі. Зокрема, 6% і 9% відповідно говорять

про критичну потребу. Важливо звернути увагу, що 39% учнів та учениць і 36% батьків хоча і вважають, що скоріше потреби немає, але деяку підтримку сприймають як корисну.

ГРАФІК III.4.1.
Чи потребують учні й учениці підтримки під час навчання у школі

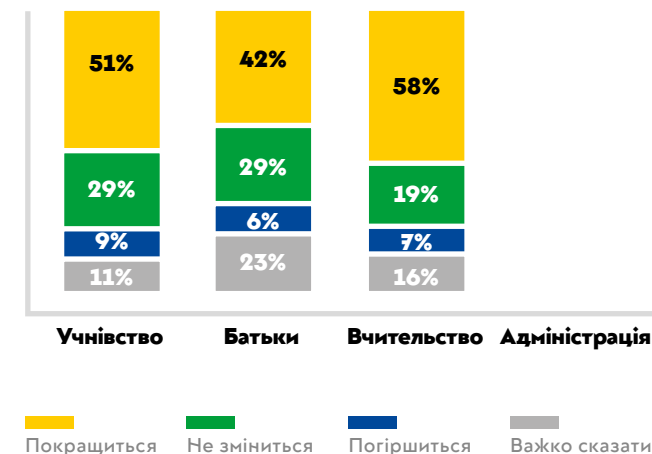

III.5. ОЧІКУВАННЯ ЩОДО УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Усі три групи опитаних досить оптимістичні щодо успішності в новому році. Так, 51% учнів та учениць, 52% батьків і 58% учителів та вчительок очікують, що успішність навчання покращиться. Лише 6-9% очікують на погіршення успішності в новому році.

У регіональному вимірі серед учнів та учениць практично немає різниці (залежно від регіону 49-53% очікують на покращення успішності, а 7-10% — на її погіршення). Водночас серед батьків дещо песимістичніші респонденти й респондентки у прифронтових регіонах, де лише 34% очікують на покращення успішності (проти 44% на Заході і 48% у Центрі / Півночі). Подібно до батьків, учителі та вчительки у прифронтових областях також дещо песимістичніші — «лише» 50% очікують на покращення (тимчасом як серед учителів Заходу показник 64%, серед учителів Центру / Півночі — 61%).

ГРАФІК III.5.1
Як зміниться успішність порівняно з попереднім навчальним роком

III.6. ОСНОВНІ БАР'ЄРИ / ПРОБЛЕМИ В НАВЧАННІ

Подібно до оцінок за попередній навчальний рік, учительство і представництво адміністрацій більше акцентують увагу на таких проблемах, як брак зосередженості в учнів та учениць (61% серед педагогів та педагогинь і 54% серед представників та представниць адміністрацій), постійні повітряні тривоги (60% і 72%), брак якісної техніки (39% і 46%, зокрема, в селах 50% учителів та вчительок говорять про брак якісної техніки), предмети даються важче (30% і 24%), відчуття тривоги / нервування (29% і 35%). Водночас значно менше вчителів з вчительками та представництва адміністрацій говорять про такі проблеми, як надмір предметів, недостатня увага окремим предметам чи незрозуміле викладання певними вчителями та вчительками.

Серед учнів та учениць структура бар'єрів та акценти дещо відмінні. Так, відносно найбільше учнів та учениць кажуть, що деякі предмети даються їм важче (44%) і що забагато предметів

(39%). Інші головні причини: постійні повітряні тривоги (30%), тривога / нервування (22%), мало часу для окремих предметів (22%), деякі вчителі та вчительки незрозуміло викладають (21%). Про брак якісної техніки говорять лише 10%. При цьому серед батьків структура бар'єрів досить подібна до того, що кажуть учні й учениці, тільки з більшим акцентом на повітряних тривогах.

Окремо варто звернути увагу на погляди представників та представниць ОМС, які в певних питаннях ближчі до поглядів учительства й адміністрації, в інших питаннях — до поглядів учнівства і батьків, а ще в деяких відрізняються від усіх інших груп. Загалом же з погляду місцевої влади основні бар'єри такі: повітряні тривоги (75%), тривога / нервування (52%), брак якісної техніки (48%), брак зосередженості (31%), слабка матеріально-технічна база (30%), деякі предмети даються важче (28%).

ТАБЛИЦЯ III.6.1.
Основні бар'єри / проблеми в навчанні

Бар'єри / Проблеми	Учніство	Батьки	Вчительство	Адміністрація	ОМС
Деякі предмети даються важче	44	31	30	24	28
Забагато предметів / не вистачатиме часу їх усі вивчити	39	27	15	9	22
Постійні повітряні тривоги	34	46	60	72	75
Не вистачатиме зосередженості / сили волі, щоби змусити навчатися	30	20	61	54	31

Бар'єри / Проблеми	Учніство	Батьки	Вчительство	Адміністрація	ОМС
Відчуття постійної тривоги, нервування, складно бути спокійним/-ою	22	14	29	35	52
Мало часу приділятиметься окремим предметам / не вистачатиме часу нормально вивчити	22	16	10	9	17
Деякі вчителі / вчительки незрозуміло викладають предмети	21	20	2	1	9
Не вистачатиме якісної техніки (ноутбук, планшет тощо) чи інтернету для навчання	10	12	39	46	48
У школі слабка матеріально-технічна база (не вистачає книжок, обладнання тощо)	8	7	8	12	30
У школі постійно змінюються вчителі / вчительки, висока плинність	3	3	2	2	3
Не буде вдома комфортного місця для навчання	3	3	10	11	6
Не відчуватимуть підтримки від батьків	3	5	16	12	13
У школі не вистачатиме вчителів та вчительок / деякі предмети не буде кому викладати	3	3	1	2	11
Негативне ставлення у школі з боку учителів та вчительок	2	2	0	0	0
Негативне ставлення у школі з боку інших учнів та учениць	1	1	0	2	2
Інше	2	2	2	1	0
Нічого не перешкоджатиме / нічого не створюватиме проблем	18	16	8	2	6

III.7. ВИКЛИКИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

На думку педагогів та педагогинь, представників та представниць адміністрацій, основними викликами на наступний навчальний рік є зниження мотивації учнівства до навчання (53% серед учителів та вчительок і 59% серед представництва адміністрацій), перебої з

електропостачанням (48% і 63%), невміння учнів та учениць самостійно вчитися (42% і 35%; зокрема, якщо серед учителів та вчительок у містах про цей виклик говорять 39%, то в селах — 50%) і безпекові ризики (40% і 32%, гостріше у прифронтових областях та містах). Також досить багато

опитаних говорили про психологічний стан учнів та учениць (28% і 39%, більше проблема в містах, де про це повідомили 32% учителів та вчительок, тимчасом як у селах таких було 19%), відсутність живого спілкування (24% і 38%), брак техніки (21% і 29%; зокрема, гостріше це питання стоїть у селах, де про це говорять 32% учителів та вчительок, тимчасом

як у містах 16%) чи інтернету (18% і 29%).

Серед представників і представниць місцевої влади пріоритетність дещо інша: так, найбільше опитаних говорили про безпекові ризики (63%) і перебої з електропостачанням (61%). Далі йдуть психологічний стан учнів та учениць (42%) і зниження мотивації учнівства до навчання (41%).

ТАБЛИЦЯ III.7.1.
Основні виклики під час організації освітнього процесу

Виклики під час організації освітнього процесу	Вчительство	Адміністрація	ОМС
Зниження в учнівства мотивації до навчання	53	59	41
Перебої з електропостачанням	48	63	61
Невміння учнів та учениць самостійно вчитися	42	35	14
Безпекові ризики: обстріли, повітряні тривоги на території громади	40	32	63
Психологічний стан учнів та учениць	28	39	42
Відсутність живого спілкування між вчительством та учнівством	24	38	17
Відсутність або брак технічних засобів в учнів та учениць	21	29	33
Відсутність постійного доступу до швидкісного інтернету в учнів та учениць	18	29	17
Брак підтримки батьків	15	16	17
Психологічний стан учителя чи вчительки	13	20	28
Відсутність у закладі освіти укриття, обладнаного для перебування учнівства	7	14	28
Брак зворотного зв'язку щодо навчального поступу від учителів та вчительок	2	2	3

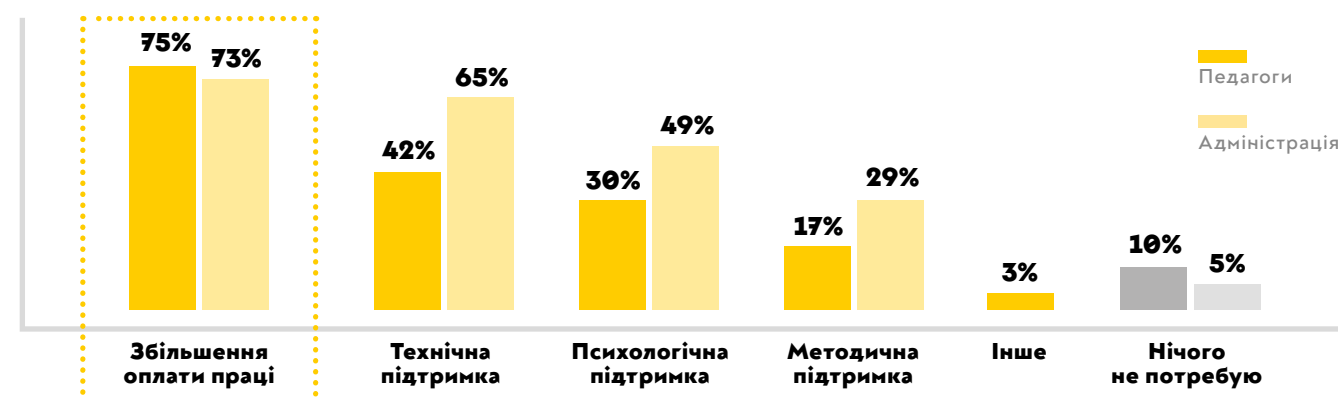
Виклики під час організації освітнього процесу	Вчительство	Адміністрація	ОМС
Відсутність єдиної електронної платформи, яку використовує заклад освіти для дистанційного чи змішаного навчання	2	8	2
Використання вчителями та вчительками різних каналів зв'язку з учнями й ученицями	2	1	5
Відсутність у педагогів та педагогинь навичок роботи з технологіями дистанційного навчання	1	0	2
Інше	1	4	0
Жодних викликів не буде	8	1	6

III.8. ПОТРЕБА ВЧИТЕЛІВ ТА ВЧИТЕЛЬОК У ПІДТРИМЦІ

Абсолютна більшість учителів та вчительок, представників та представниць адміністрацій – 75% і 73% – стверджують, що вчительство насамперед потребує підтримки у формі збільшення оплати праці. Багато опитаних говорили і про інші форми підтримки, хоча більше на них наполягають представники

та представниці адміністрації. Так, 42% учителів з учительками і 65% представників та представниць адміністрацій говорять про технічну підтримку, 30% і 49% – про психологічну підтримку. Відносно найменше респонденти й респондентки говорять про методичну підтримку (17% і 29%).

ГРАФІК III.8.1.
Якої допомоги потребують учителі та вчительки

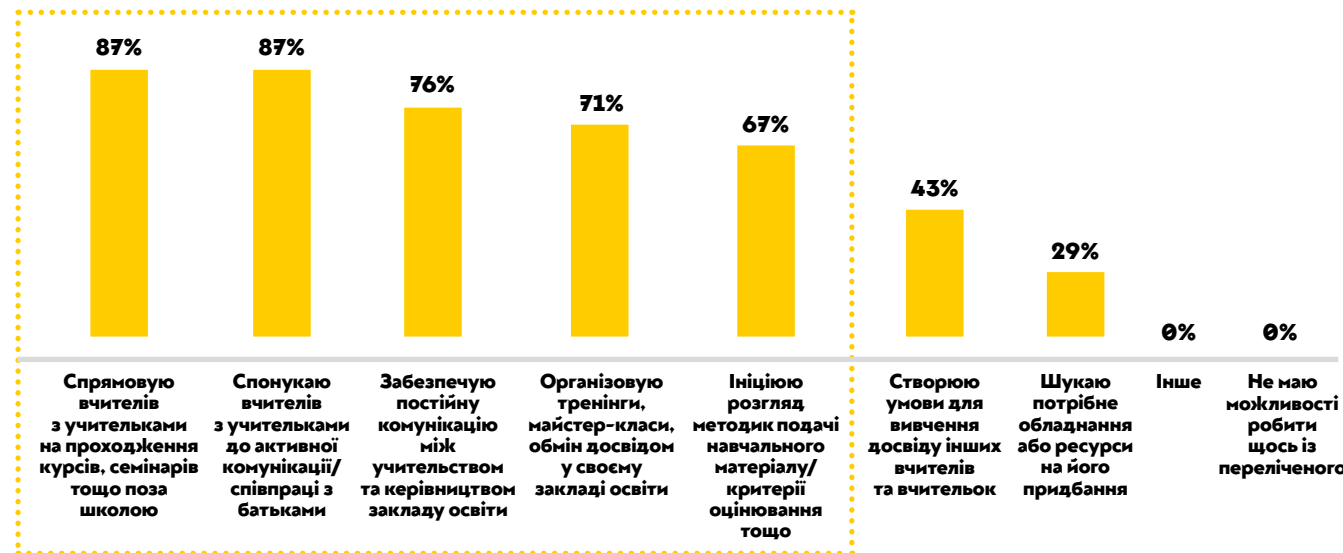

Усі представники й представниці адміністрацій стверджують, що вживають певних заходів для підвищення спроможності педагогів та педагогинь. Найбільше опитаних говорили про спрямування учителів і вчительок на навчання поза школою (87%), спонукання

до активної комунікації з батьками (87%), постійну комунікацію між учительством і керівництвом школи (76%), організацію тренінгів тощо в самому закладі освіти (71%) та ініціювання розгляду методик подання навчального матеріалу тощо (67%).

ГРАФІК III.8.2.

Заходи, вжиті представництвом адміністрацій для підвищення спроможності вчителів та вчительок організувати освітній процес в умовах війни

РОЗДІЛ IV.

Психоемоційний стан учнівства й освітянства

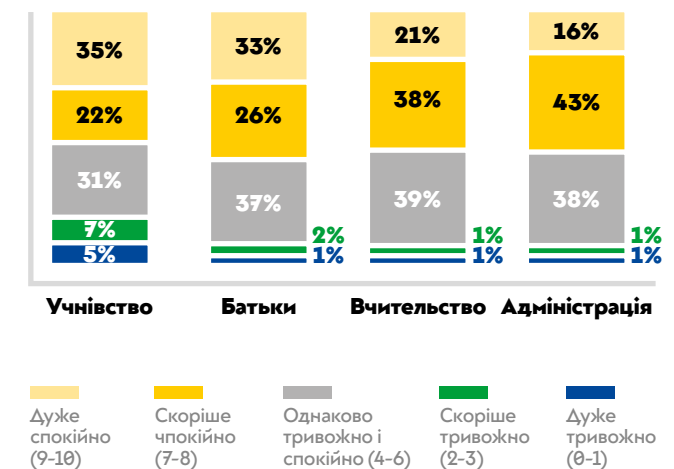

IV.1. САМОПОЧУТТЯ УЧНІВСТВА Й ОСВІТЯНСТВА

Лише 57-60% учнів з ученицями, батьків, учителів з учительками та представництвом адміністрацій вважають, що учнівство почувається скоріше або дуже спокійно (зокрема, не більше третини говорять про дуже спокійне самопочуття). Ще 31-39% стверджують, що учні й учениці однаково часто почуваються спокійно і тривожно. Важливо звернути увагу: якщо лише 2-4% батьків, учительства і представництва адміністрацій вважають, що їхня дитина / учнівство мають скоріше або дуже тривожний стан, то серед самих учнів та учениць цей показник становить 12%. **Щонайменше втричі більше дітей мають тривожний стан, ніж вважають їхні батьки й учителі з учительками.**

Серед опитаних учнів 67% почуваються скоріше або дуже спокійно, тимчасом як показник для учениць значно нижчий — 48%. Також краще почувається учнівство на Заході — 65% проти 54% у Центрі / Півночі та 52% у прифронтових областях. Подібні регіональні тенденції мають місце серед батьків та вчительства.

ГРАФІК IV.1.1.
Оцінка самопочуття учнів та учениць — наскільки спокійно чи тривожно почуваються
шкала від 0 (дуже тривожно) до 10 (дуже спокійно)

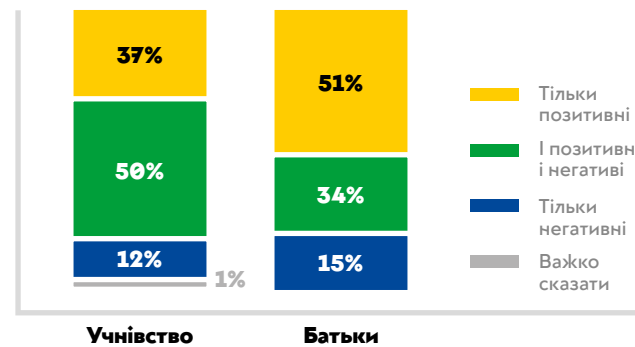

Батьки оцінюють емоційний стан дітей краще, ніж самі діти. Так, серед учнівства 37% за останні два тижні мали тільки позитивні емоції / почуття. Водночас серед батьків 51% висловили думку, що їхні діти мали за останні два тижні лише позитивні емоції / почуття. Про тільки негативні емоції / почуття говорили 12% учнів та учениць і 15% батьків. А про мішані (й позитивні, й негативні) — 50% і 34%. Тобто учні й учениці частіше, ніж їхні батьки, говорять про негативні емоції / почуття.

Якщо конкретизувати емоції, то серед позитивних найбільш поширені: спокій (52% серед учнівства і 35% на думку батьків), радість (відповідно 46% і 39%), оптимізм (41% і 42%), упевненість (39% і 33%), задоволеність (33% і 31%), натхнення (32% і 27%).

Серед конкретних негативних емоцій / почуттів домінує тривога — 37% серед учнівства і 30% на думку батьків. Далі йдуть страх (відповідно 21% і 9%), обурення (20% і 17%), гнів (20% і 7%), пригніченість (18% і 14%), розпач (18% і 7%).

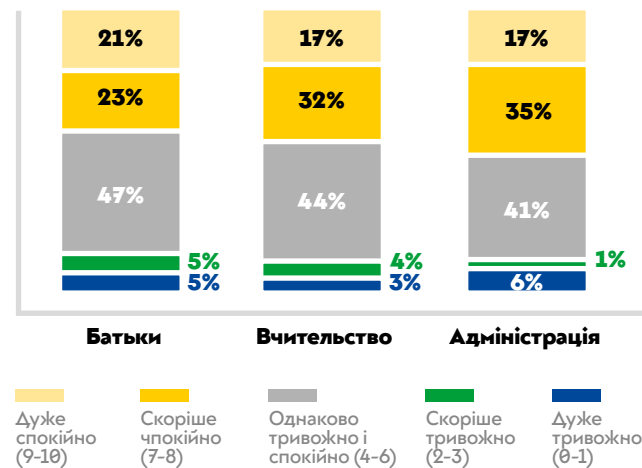
ГРАФІК IV.1.2.
Які емоції / почуття мали учні та учениці за останні два тижні

Батьки, педагоги з педагогинями та представники й представниці адміністрації власне самопочуття оцінюють трохи гірше, ніж самопочуття учнівства. Так, серед батьків 43%, серед учителів та вчительок 49%, а серед представництва адміністрацій 52% стверджують, що почуваються скоріше чи дуже спокійно. Натомість відповідно 47%, 44% і 41% однаково часто почуваються тривожно і спокійно (а решта 10%, 7% і 7% почуваються скоріше або дуже тривожно).

Якщо на Заході серед батьків 52% почуваються скоріше або дуже спокійно, то в Центрі / Півночі таких 43%, а у прифронтових областях — 36%. Серед учителів та вчительок Заходу 53% почуваються скоріше або дуже спокійно, в Центрі / Півночі таких 52%, а показник серед учительства прифронтових областей — 41%.

ГРАФІК IV.1.3.
Оцінка власного самопочуття — наскільки спокійно чи тривожно почуваються
Шкала від 0 (дуже тривожно) до 10 (дуже спокійно)

IV.2. ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА

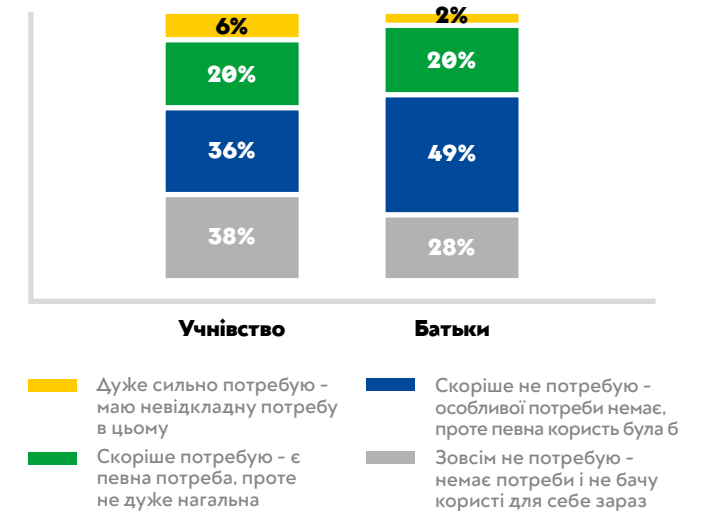
За словами 26% учнівства (32% серед учениць і 20% серед учнів) і на думку 23% батьків, учні й учениці скоріше або дуже сильно потребують психологічної / емоційної підтримки (з них про дуже сильну потребу говорять відповідно 4% і 2%). Ще 36% і 49% кажуть, що потреби скоріше немає, хоча певну користь від цього бачать.

Серед учнівства і батьків, які сказали про скоріше або дуже сильну потребу, 37% відповіли, що дитина вже отримує таку підтримку (абсолютна більшість каже про рідних і друзів, які підтримують).

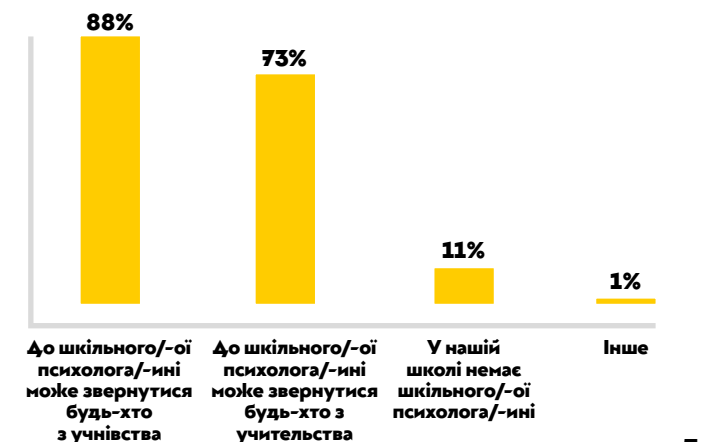
Педагогів та педагогинь, представників і представниць адміністрацій запитували, скільки учнів та учениць потребують психологічної / емоційної підтримки. 88% учителів та вчительок відповіли, що принаймні хтось потребує психологічної / емоційної підтримки. Серед усього вчительства 26% узагалі говорять про більшість або всіх учнів та учениць, ще 21% — приблизно про половину учнівства (решта — про меншість). Представники та представниці адміністрацій ситуацію сприймають ще гостріше: 97% вважають, що принаймні хтось потребує підтримки, а 36% говорять про більшість або всіх учнів та учениць.

88% представництва адміністрацій стверджують, що в їхній школі є психолог чи психологиня. Причому 88% серед усіх опитаних говорять, що звернутися може будь-хто з учнів або учениць, а 73% — що звернутися може і будь-хто з учительства.

ГРАФІК IV.2.1.
Чи потребують учні й учениці психологічної та емоційної підтримки

ГРАФІК IV.2.2.
Чи є у школі психолог/психологиня і хто може звертатися (за словами представництва адміністрації)

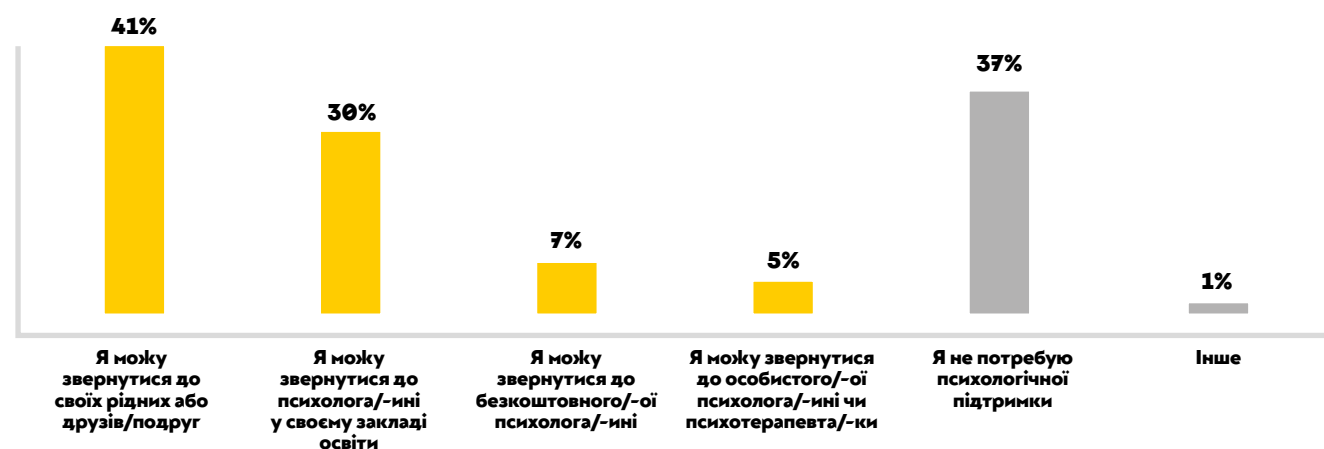
Серед опитаного учительства 37% заперечили потребу в психологічній підтримці. Водночас 41% серед усіх опитаних педагогів та педагогинь відповіли, що можуть звернутися до рідних або колег із колежанками, 30% — до психолога чи

психологині у своєму закладі освіти.

Важливо, що серед учителів та вчительок Заходу 48% заперечили потребу в психологічній підтримці, в Центрі / Півночі таких виявилося 30%, у прифронтових областях — 35%.

ГРАФІК IV.2.3.

Чи є в учителів та вчительок потреба у психологічній підтримці і якщо так, то як вони її можуть отримати

РОЗДІЛ V.

Перспективи і плани на майбутнє

V.1. ФАКТОРИ УСПІХУ В НАВЧАННІ

Усі групи об'єднує думка, що насамперед успіхи в навчанні визначаються особистими зусиллями учня чи учениці: **63% учнівства, 67% батьків, 72% педагогів та педагогинь, 64% представництва адміністрацій і 59% представництва ОМС називають цей фактор одним із двох найважливіших (і, зокрема, 33-50% узагалі називають його найважливішим)**. Інші фактори називали значно рідше і загалом приблизно однаково часто (хоча, зрозуміло, з певними наголосами). Наприклад, школу до двійки головних факторів зараховують 28% учнівства, 22% батьків, 20% учителів та вчительок, 39% представництва адміністрацій і 31% представництва ОМС.

Утім, доречно звернути увагу на деякі відмінні акценти, які почасти відкривають «ідеологію» певної групи. Так, учнівство і батьки (порівняно з педагогами й педагогинями) сприймають формат навчання як значно важливіший фактор. Якщо серед перших 27% і 22% говорять про формат, то серед учителів та вчительок — 10%. У свою чергу вчителі з

учительками (і трохи меншою мірою батьки) значно більше уваги приділяють природним схильностям — 36% проти 31% серед батьків і 23% серед дітей. Педагоги з педагогинями сильно вирізняються і за сприйняттям ролі родини. Так, 38% учителів та вчительок говорять про важливість уваги батьків, тимчасом як серед учнівства про це говорять 17%, серед батьків — 22%. Ще одна відмінність — роль друзів та подружок. Про це говорять 20% учнів та учениць проти 8% серед батьків і 3% серед учителів та вчительок.

Є також відмінності між учительством та адміністрацією. Так, серед представництва адміністрацій більший наголос на школі та вчителях з учительками, а серед педагогів та педагогинь — на родині дитини. Якщо говорити про погляд представників та представниць ОМС, то, крім акценту на особистих зусиллях, також часто пояснюють задатками, родиною і школою.

У регіональному вимірі, в міській та сільській

місцевостях, залежно від статі самі учні й учениці мають досить подібні погляди щодо факторів успіху. Утім, учнівство із прифронтових областей більше говорить про вплив загалом ситуації в країні (44% зараховують її до трійки головних факторів

проти 32% в інших регіонах); аналогічна тенденція є й серед батьків та вчителівства. Також можна звернути увагу, що в містах дещо більше тих, хто говорить про особисті задатки (39% проти 29% у селах).

ТАБЛИЦЯ V.1.1.

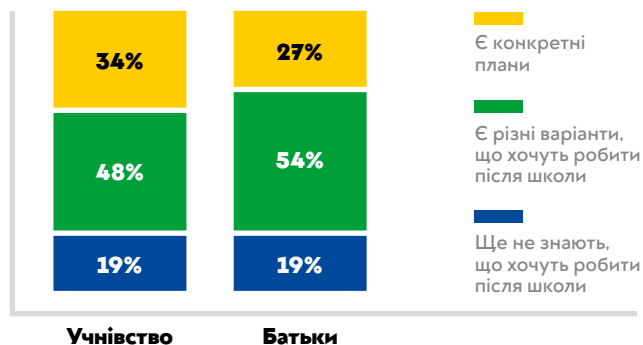
Які фактори насамперед визначають успіхи в навчанні

ФАКТОРИ	Учнівство		Батьки		Вчителівство		Адміністрація		ОМС	
	Топ двійка	Найбільш важливий	Топ двійка	Найбільш важливий	Топ двійка	Найбільш важливий	Топ двійка	Найбільш важливий	Топ двійка	Найбільш важливий
Особисті зусилля / сила волі	63%	43%	67%	46%	72%	50%	64%	43%	59%	33%
Школа / вчителі та вчительки	28%	11%	22%	9%	20%	9%	39%	23%	31%	22%
Формат навчання	27%	12%	22%	11%	10%	5%	14%	5%	14%	3%
Задатки / схильності від природи	23%	9%	31%	10%	36%	11%	40%	14%	36%	16%
Ситуація в країні тощо	22%	12%	28%	16%	21%	13%	14%	8%	23%	17%
Друзі та подруги	20%	8%	8%	2%	3%	1%	4%	1%	2%	0%
Увага батьків / родини	17%	6%	22%	7%	38%	12%	25%	7%	34%	9%

V.2. ПЛАНИ УЧНІВ ТА УЧЕНИЦЬ НА МАЙБУТНЄ

Більшість учнів та учениць (81%) мають один або декілька варіантів на майбутнє (зокрема, 34% мають конкретні плани).

ГРАФІК V.2.1
Чи мають учні й учениці плани на майбутнє

Для 77% учнів та учениць бажаний сценарій дій після школи — продовжити навчання. Зокрема, 35% учнів та учениць хотіли би вступити до провідного університету України, 25% — до іншого університету або технікуму / коледжу України, 18% — за кордон. Інші досить популярні бажані сценарії для учнів та учениць (за словами самих учнів та учениць): піти працювати (6%), військова служба (4%), «gap year» (7%). Причому на запитання про реалістичний сценарій відповіді досить близькі: загалом 80% планують продовжити

навчання, хоча переважно в Україні, й частина учнів та учениць скромніше говорять про інші (непровідні) університети чи технікуми / коледжі.

Серед батьків 93% бачать бажаним, а 92% називають реалістичним сценарій продовження навчання. При цьому 45% серед усіх батьків бажали вступу до провідного університету України, а про закордон говорять 15%. Серед інших варіантів 3% бажаним вважають «gap year», а все інше — 0-1%. Умовно реалістичні сценарії подібні до бажаних, але (як і у випадку учнів та учениць) трохи скромніші: трохи менше говорять про провідні університети і закордон на користь інших університетів і технікумів / коледжів.

Наміри учнівства з різних регіонів та з міст / сіл досить подібні. Водночас більше бажають поїхати вчитися за кордон учні й учениці з міст — 22% проти 9% у селах (якщо говорити про реалістичні плани, то співвідношення 17% до 7%). У гендерному розрізі помітно, що серед учениць більша впевненість у вступі до одного з провідних закладів вищої освіти — серед них 36% вважають це реалістичним сценарієм для себе проти 24% серед учнів.

ТАБЛИЦЯ V.2.1.

Бажаний і реалістичний сценарії майбутнього після школи

СЦЕНАРІЇ	Учнівство		Батьки	
	Бажаний	Реалістичний	Бажаний	Реалістичний
Вступ до провідного університету України	35%	30%	45%	38%
Вступ до іншого університету України	17%	26%	24%	30%

СЦЕНАРІЇ	Учні́вство		Батьки	
	Бажаний	Реалістичний	Бажаний	Реалістичний
Вступ до технікуму / коледжу України	8%	11%	8%	13%
Поїхати навчатися за кордон	18%	14%	15%	12%
Створити родину	2%	2%	0%	0%
Знайти роботу / піти працювати	6%	5%	1%	2%
Вступ на військову службу	4%	5%	1%	1%
Волонтерство	1%	1%	0%	0%
Зробити собі «вільний рік» (gap year)	7%	6%	3%	3%
Інше	3%	2%	1%	1%

У.3. ІМОВІРНІСТЬ ВСТУПУ ДО ВИШІВ ПІСЛЯ ШКОЛИ

Серед учнів з ученицями, батьків, учителів з учительками, представників та представниць адміністрацій помітно розрізнення шансів на вступ до, з одного боку, технікумів / коледжів і непровідних університетів та, з іншого боку, до провідних університетів. У всіх групах менше опитаних вважають досить високими шанси вступити до одного з провідних університетів.

Також можна бачити більше оптимізму щодо вступу до технікуму / коледжу чи непровідного університету серед батьків, учителів з учительками (трохи меншою мірою) і представників та представниць

адміністрацій (особливо оптимістичних щодо цього), ніж серед самих учнів та учениць. **Так, серед учнівства 43-44% вважають, що точно зможуть вступити до технікуму / коледжу / непровідного університету. А серед батьків так вважають 63-70%, серед педагогів та педагогинь — 55-68%, серед представництва адміністрацій — 81%.**

Водночас 28% учнів та учениць вважають, що точно зможуть вступити до одного з провідних університетів. Батьки менш оптимістичні — 21%, а вчителі з учительками та представництво адміністрацій, навпаки, трохи оптимістичніші — відповідно 31% і 42%.

Якщо для аналізу брати показники «скоріше або точно впевнений», то переважна більшість учнів та учениць упевнені у вступі до технікуму / коледжу та непровідного закладу вищої освіти. А також більше половини (55%) скоріше або точно впевнені у вступі до провідного університету. Серед батьків, учительства, представників та представниць адміністрації 80-99% скоріше або точно впевнені у вступі до технікуму / коледжу / непровідного університету, а 58-69% — до провідного університету. Відповідно є досить істотне поле учнів та учениць (і їхніх батьків) із пороговими почуттями впевненості. Ситуація з цією впевненістю відіграє важливу роль у виборі

подальшого шляху, тому важливо підтримати цих учнів та учениць уже тепер.

Серед учнівства та батьків варіативність залежно від регіону, типу населеного пункту чи статі не така помітна. Щодо учителів з учительками залежно від регіону варіативність також не така помітна. Проте є істотна різниця між міськими і сільськими школами. Так, серед учителів та вчительок міських шкіл 86% вважають скоріше або точно можливим вступ до непровідного університету, а в сільських школах таких 71%. Аналогічні показники для провідних університетів — 75% проти 54%.

ТАБЛИЦЯ У.3.1.

Наскільки впевнені, що після школи вдасться вступити до...

Шкала від 0 (точно не зможуть вступити) до 10 (точно зможуть вступити)

ТИП ЗНАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	Учні́вство		Батьки		Вчительство		Адміністрація	
	% скоріше + точно зможуть	% точно зможуть	% скоріше + точно зможуть	% точно зможуть	% скоріше + точно зможуть	% точно зможуть	% скоріше + точно зможуть	% точно зможуть
Технікуму / коледжу в Україні	71%	44%	85%	70%	90%	68%	99%	81%
Непровідного університету України	72%	43%	80%	63%	82%	55%	90%	81%
Провідного університету України	55%	28%	64%	21%	69%	31%	58%	42%

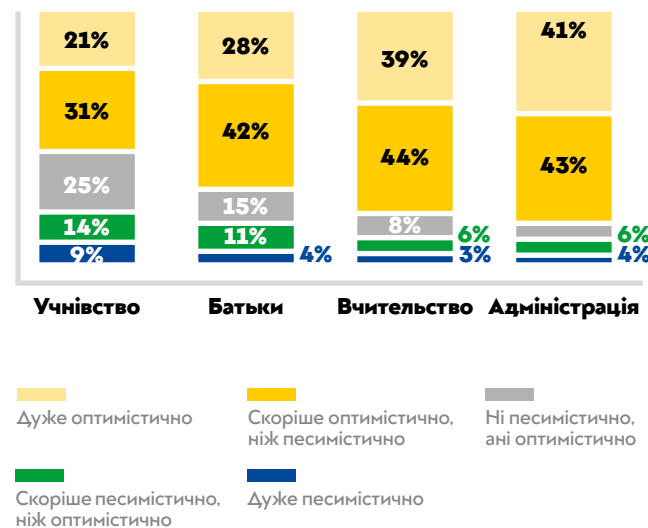

V.4. РІВЕНЬ ОПТИМІЗМУ ЩОДО МАЙБУТНЬОГО УКРАЇНИ ТА БАЖАННЯ ЖИТИ ДАЛІ В УКРАЇНІ

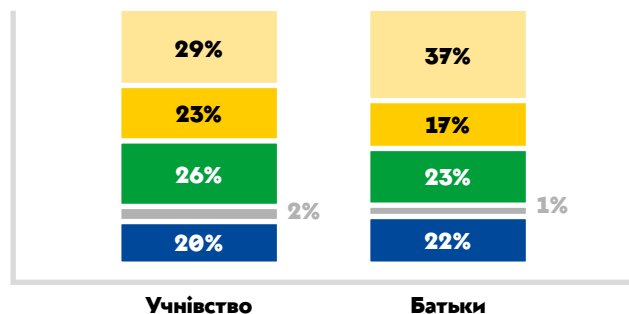
Серед усіх груп скоріше можна говорити про невпевнений оптимізм — хоча від половини і більше (від 52% серед учнів та учениць до 70% серед батьків, 83% серед учителів та вчительок і 84% серед адміністрації) оптимістично дивляться в майбутнє, але при цьому серед них більше тих, хто скоріше оптимістичний (і менше — дуже оптимістичний).

Важливо звернути увагу, що найнижчий оптимізм — серед учнівства. Серед 52% оптимістично налаштованих 31% — скоріше оптимістично дивляться в майбутнє. Ще 25% учнів та учениць мають

ГРАФІК V.4.1.
Яким бачать майбутнє України

ГРАФІК V.4.2.
Де хотіли б жити / де хочуть, щоб діти жили після школи тощо

Скоріше жити в Україні і в цьому ж населеному пункті
Скоріше жити в Україні, але переїхати в інший населений пункт
Скоріше переїхати за кордон
Інше
Не знаю

ні оптимістичні, ні песимістичні погляди, а 24% (чверть учнів та учениць) мають песимістичні погляди.

Серед учнів та учениць 53% хочуть після школи лишатися в Україні (хоча з них 23% хочуть жити в іншому населеному пункті). Водночас чверть (26%) хоче переїхати жити за кордон. Решта 20% не визначилися. Батьки мають подібні погляди.

Третина учнів та учениць у містах (31%) хотіли би переїхати за кордон (у селах показник 16%).

Висновки

Попередній і поточний навчальні роки характеризуються переважно дистанційною формою навчання для учнів та учениць, які проживають у прифронтових територіях. Найбільше тих, хто навчався попереднього навчального року переважно або завжди очно, в західних регіонах України (64%); для порівняння: у прифронтових областях, навпаки, показник дистанційного навчання сягає серед учнівства 81%. Із дистанційним навчанням, яке є вимушеним кроком і чи не єдиним способом здобути шкільну освіту під час війни на прифронтових територіях і в низці випадків в інших областях України, пов'язані виклики та бар'єри в навчанні.

На початок навчального року кожен десятий із учнівства (або відповідальний дорослий

чи відповідальна доросла) не володіли інформацією про наявність у їхньому закладі освіти укриття.

Майже половина педагогів та педагогинь, представників та представниць адміністрацій закладів освіти зазначають, що їхнє навантаження під час війни збільшилось, особливо це стосується вчителів та вчительок, які працюють у дистанційному форматі у прифронтових територіях (87% опитаних із цих регіонів). Іншою причиною збільшення робочого навантаження педагогів та педагогинь називають безпекові виклики та потребу виділити час на психоемоційну підтримку учнів та учениць, додаткове навантаження через безпекові виклики, зниження власної продуктивності через психоемоційний стан. Ці виклики актуальні для 39-47% педагогів в усіх регіонах України.

Серед іншого негативно на перебіг освітнього процесу минулого навчального

року впливали здебільшого перебої з електропостачанням, про що говорили більше 80% опитаних як педагогів і педагогинь, так і представництва шкільних адміністрацій. Про похідну проблему в організації освітнього процесу для дітей, а саме про відсутність або брак особистого живого спілкування говорили більше 60% учителів та вчительок і представництва шкіл. Разючою є різниця в наявності у педагогів та педагогинь технічних засобів для роботи: серед сільських учителів та вчительок більше третини зазначали це як один із викликів у роботі (на противагу 20% учительства з міст). Інший важливий фактор, актуальний для всіх регіонів України, який є похідним від наявності електропостачання, — це відсутність постійного доступу до інтернету в учителів та вчительок).

Більше половини опитаних педагогів та педагогинь (63%) говорять про те, що успішність їхніх учнів та учениць за час повномасштабного вторгнення погіршилась. Серед самих учнів та учениць суб'єктивна оцінка своєї успішності суттєво відрізняється: на Заході про погіршення говорять 36%, у Центрі / Півночі — 37%, у прифронтових областях — 43%, істотних відмінностей між відповідями учнівства у містах / селах немає. Те, що половина опитаних учителів та вчительок не визнає (або не помічає) освітніх втрат, вказує на те, що вчителі та вчительки можуть по-різному розуміти й інтерпретувати поняття освітніх втрат. Імовірно, питання, пов'язані з оцінкою освітніх втрат учнівства, педагоги й педагогині можуть сприймати як звинувачення в некомпетентності або як професійне недопрацювання. Половина опитаних учителів та вчительок визнає й відмічає наявність освітніх втрат під час повномасштабного вторгнення, причому незалежно від регіону опитування. В селах 58% педагогів та педагогинь у порівнянні із 46% в містах визнають наявність освітніх втрат у своїх учнів та учениць.

Водночас, попри всі виклики повномасштабного вторгнення, попри наявні освітні втрати, які визнають не менше половини опитаних педагогів та педагогинь, більше 60% учителів та вчительок висловлюють часткове або повне задоволення освітніми успіхами учнівства, причому вчителі та вчительки із сільської місцевості критичніші — 51% із сіл порівняно із 65% з міст. Показники задоволеності успішністю серед учнівства і батьків наближені до показників серед учительства.

Діти, не задоволені своїми успіхами, вважають, що причина полягає в їхніх особистих якостях — проблемами з мотивацією, лінощами тощо (30%). Лише 10-15% учнів та учениць наводили такі пояснення, як надмір предметів, деякі предмети даються важче, дистанційний формат навчання, повітряні тривоги. При цьому діти не схильні критикувати якість викладання чи зауважувати технічні проблеми. Водночас батьки пояснюють погіршення успішності дистанційним форматом навчання (30%) або іншими пов'язаними з воєнними діями факторами, які впливають на освіту.

Серед усіх опитаних освітяни та освітянки найбільше акцентують увагу на особистісних рисах дітей, особливо на мотивації / здатності докладати зусилля для навчання. Так, цю

причину наводять 54% педагогів та педагогинь і 47% представників та представниць адміністрацій. Далі йде дистанційний формат навчання (відповідно 17% і 27%).

І тут маємо одне з найцікавіших спостережень: самі ж учні та учениці в інший спосіб, ніж їхні вчителі та вчительки, пояснюють, що саме, крім повітряних тривог, заважало їм краще вчитися. Так, для учнівства основні причини такі: деякі предмети даються важче (44% проти 20% серед учительства), надмір предметів (41% проти 8% серед учительства), бракує зосередженості (33% проти 54% серед учителів та вчительок).

Діти потребують допомоги з навчанням. Переважна більшість учнів та учениць — 75% — не заперечили, що мають певні прогалини у знаннях. Із них чверть (27%) стверджують, що жодної допомоги від учителів та вчительок вони не отримували. Лише близько половини учнів та учениць (44%) відповіли, що всі або більшість учителів та вчительок пропонували допомогу та підтримку в подоланні труднощів у навчанні.

Оцінюючи ситуацію з потребою учнівства в допомозі під час навчання цього навчального року, 34% учнів та учениць і 44% батьків стверджують, що вони / їхні діти скоріше або дуже потребують підтримки. Допомога, яку надають педагоги й педагогині — індивідуальні або групові консультації, — ймовірно, не є найефективнішим інструментом підтримки учнівства у воєнний час. Можливо, варто думати над розвитком позашкільних тьюторінгових активностей,

що могли би стати помічними дітям, які потребують допомоги в навчанні.

Щонайменше 20% представників та представниць ОМС говорять, що частина шкіл непридатні для навчання. Переважно вони оцінювали кількість таких шкіл у громаді в середньому в 6%¹². 73% представників та представниць ОМС повідомляють і про вчителів та вчительок, які виїхали із громади; згодом це може спричинити кадровий голод там, звідки виїхали більше 8% педагогів та педагогинь (таких із загальної вибірки — орієнтовно 10%).

83% представників та представниць ОМС стверджують, що їхні громади залучають ресурси для покращення навчання і поза місцевим бюджетом. Найбільше респондентів та респонденток говорять про закордонну допомогу (59%) та кошти бюджету області (53%). Далі йде допомога українських благодійних організацій (27%).

Більшість представників та представниць ОМС направили б додаткове фінансування на облаштування укриттів (69% зараховують до трійки пріоритетів у сфері покращення доступу до освіти у громадах) та покращення матеріально-технічної бази шкіл (69%). Далі йдуть ремонт шкіл (44%), надання дітям пристроїв для навчання (27%), збільшення оплати роботи вчителів та вчительок (22%), шкільний транспорт для дітей (20%), забезпечення всім необхідним дітей з ООП (19%). Прикметно, що серед педагогів та педагогинь питання збільшення оплати праці є пріоритетним, тимчасом як опитані з числа ОМС узагалі не виділяють цієї статті витрат.

¹² Проте є чотири випадки, де істотну частку шкіл визначено як непридатні для навчання: Барвінківська громада (Харківська область) — 18%, Нікопольська громада (Дніпропетровська область) — 40%, Харківська громада (Харківська область) — 64%, Херсонська громада (Херсонська область) — 95%.

Хоча 89% учителів та вчительок стверджують, що мають швидкісний інтернет у закладі освіти, а 96% мають його вдома, 78% педагогів та педагогинь мають у закладі освіти робочий комп'ютер (найменше на Заході — 63%, у Центрі / Півночі — 90%, у прифронтових областях — 82%), а 90% всіх опитаних мають комп'ютер вдома, — все ж 25% педагогів та педагогинь і 33% представників та представниць адміністрацій говорять про брак технічних засобів як один із викликів поточного навчального року.

37% учителів та вчительок заперечують потребу у психологічній підтримці. А батьки схильні дещо недооцінювати емоційний стан своїх дітей (тобто оцінювати краще, ніж самі діти). Так, серед учнівства протягом двох тижнів, які передували опитуванню, 37% мали лише позитивні емоції / почуття. Водночас серед батьків 51% висловили думку, що їхні діти мали за останні два тижні лише позитивні емоції / почуття.

За словами 26% учнівства (32% серед учениць і 20% серед учнів) і на думку 23% батьків, учнівство скоріше або дуже сильно потребує психологічної / емоційної підтримки (з них про дуже сильну потребу говорять відповідно 4% і 2%). Ще 36% і 49% говорять, що потреби скоріше немає, хоча бачать певну користь від цього. Серед опитаних учнів 67% почуваються скоріше або дуже спокійно, тимчасом як показник для учениць значно нижчий — 48%. Також краще почуваються учні на Заході — 65% проти 54% у Центрі / Півночі та 52% у прифронтових областях. Подібні регіональні тенденції мають місце серед батьків та вчительства. Опитані учениці порівняно з учнями частіше говорили, що

складно зосередитися, забагато предметів, що відчують тривогу. Водночас серед учнів більше тих, хто сказав, що їм нічого не заважало вчитися.

88% представників та представниць адміністрацій стверджують, що мають у школі психолога чи психологиню, стільки ж опитаних говорять, що по допомогу може звернутися будь-хто з учнівства, а 73% — що звернутися може і будь-хто з педагогів та педагогинь.

Учителів та вчительок не критикують або всі групи об'єднує думка, що насамперед успіхи в навчанні визначаються особистими зусиллями учнів та учениць: 63% учнівства, 67% батьків, 72% педагогів та педагогинь, 64% представників та представниць адміністрацій зараховують цей фактор до двох найважливіших (і, зокрема, 33-50% узагалі називають його найважливішим).

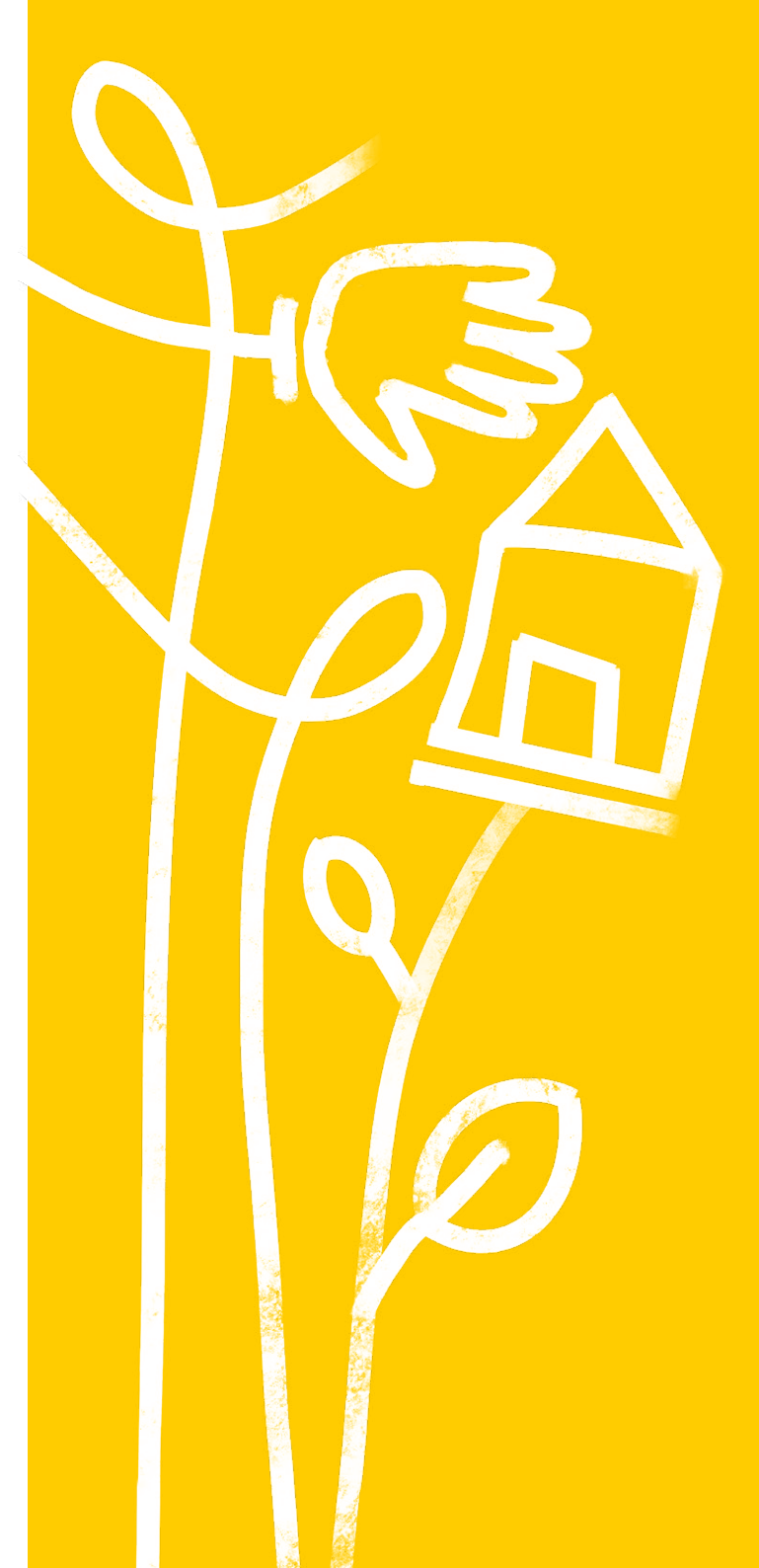
Переважає більшість — 77% учнівства — бажає після завершення школи продовжити навчання. 35% учнів та учениць хотіли би вступити до провідного університету України, 25% — до іншого університету або технікуму / коледжу України, 18% — поїхати навчатися за кордон. Наміри учнів та учениць із різних регіонів та з міст / сіл досить подібні. Водночас більше бажають виїхати вчитися за кордон учні з міст — 22% проти 9% у селах (якщо говорити про реалістичні плани, то співвідношення 17% до 7%). У гендерному розрізі помітно, що учениці впевненіші у вступі до одного з провідних вишів — серед них 36% вважають це реалістичним сценарієм для себе проти 24% серед учнів.

Дослідники й дослідниці ставили респон-

дентам і респонденткам запитання «Як загалом ви налаштовані щодо майбутнього України?». Серед усіх груп скоріше можна говорити про невпевнений оптимізм — хоча від половини і більше (від 52% серед учнівства до 70% серед батьків, 83% серед вчительства і 84% серед адміністрацій) оптимістично дивляться в майбутнє, але при цьому серед них більше тих, хто скоріше оптимістичний (і менше — дуже оптимістичний).

Важливо звернути увагу, що найнижчий оптимізм — серед учнівства. Серед 52% оптимістично налаштованих 31% — скоріше оптимістично дивляться. Ще 25% учнів та учениць мають ані оптимістичні, ані песимістичні погляди, а **24% (чверть учнів та учениць) має песимістичні погляди на майбутнє України.**

Серед учнівства 53% хочуть після школи точно лишатися в Україні (хоча з них 23% хочуть жити в іншому населеному пункті, ніж тепер). **Водночас чверть (26%) хочуть переїхати жити за кордон.** Решта 20% не визначилися. Батьки мають подібні погляди. Третина учнів та учениць у містах (31%) хотіли би поїхати вчитися за кордон (у селах показник 16%).

save **ED**

